
Programes de promoció de la salut en centres d'educació primària i secundària de Barcelona

Avaluació de curs

20
18
—
20
19

©2020 Agència de Salut Pública de Barcelona

Tots els drets reservats. No es permet la reproducció total ni parcial
de las imatges o textos d'aquesta publicació sense prèvia autorització.

<https://www.aspb.cat/promocio-salut-escola-primaria-secundaria-es-avaluacio-2018-2019>

Programes de promoció de la salut en centres d'educació primària i secundària de Barcelona.
Avaluació del curs 2018-2019

de l'[Agència de Salut Pública de Barcelona](#) està subjecta a una llicència de
[Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0 Internacional de Creative Commons](#)

Els permisos addicionals als d'aquesta llicència es poden trobar a:

<https://www.aspb.cat/documents/>

Programes de promoció de la salut en centres d'educació primària i secundària de Barcelona. Avaluació del curs 2018-2019

Responsables de l'Informe

María Salvador i Olga Juárez

Col·laboradora

Mar Oriol

Agraïments

Al centres educatius de la ciutat de Barcelona que any rere any incorporen la promoció de la salut d'infants i joves dins les seves tasques (veure Annex 1). Aquest informe ha estat possible gràcies a aquell personal docent dels centres educatius participants, que a més de desenvolupar el programa al llarg del curs 2018-19, van omplir i retornar el full d'avaluació, eina clau per la millora de les intervencions. Gràcies a tot l'alumnat participant.

A tot l'equip de professionals del SESAC, sense cadascuna d'elles aquests programes no serien possibles.

Cita recomanada

Salvador M, Juárez O, Oriol, M. Programes de promoció de la salut en centres d'educació primària i secundària de Barcelona. Avaluació del curs 2018-2019. Barcelona: Agència de Salut Pública de Barcelona; 2020

Índex

Resum executiu	4
Introducció	7
Metodologia	10
'Creixem Sans'	11
'Creixem més Sans'	21
'Pase.bcn'	26
'Classe sense fum'	35
'Canvis'	38
'Sobre canyes i petes'	48
'Parlem-ne; no et tallis'	57
Adaptacions programes	67
Conclusions	72
Recomanacions	74
Annex 1	75

Resum executiu

Introducció

Els programes de promoció de la salut i de prevenció de conductes de risc en població escolar que ofereix l'Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB) tenen com a objectiu afavorir el desenvolupament d'hàbits saludables. Actualment, a l'ASPB s'ofereixen programes que aborden la promoció d'hàbits alimentaris i d'activitat física saludables ('Creixem sans', 'Creixem més sans' i 'CANVIS'), la revenció del consum de substàncies addictives ('Pase.bcn', 'Classe sense fum' i 'Sobre canyes i petes'), i la prevenció de l'embaràs adolescent i les Infeccions de Transmissió Sexual ('Parlem-ne; no et tallis!'). A més, es desenvolupen adaptacions dels programes en aquells contextos socioeconòmics més desfavorits de la ciutat, en aquest cas, a barris prioritzats pel Programa Salut als Barris de Barcelona, a fi de contribuir a la disminució de les desigualtats en salut al jovent d'aquests territoris.

En aquest informe s'avalua el procés d'implementació d'aquests programes durant el curs 2018-2019.

Metodologia

L'avaluació es realitza a través de dues fonts principalment: les dades d'inscripció de les escoles i les dades de les enquestes de valoració omplertes a finals del curs escolar pel professorat que ha implementat el programa. Amb les dades d'inscripció s'analitza la

cobertura d'escoles, d'aules i d'alumnat i la distribució territorial; amb les dades de les valoracions s'analitza la formació, la implementació, la satisfacció i s'identifiquen punts forts i a millorar dels programes. A més, s'extreu informació d'assistència i de satisfacció recollides en les sessions de formació.

Resultats

Al llarg del curs acadèmic 2018-2019 a la ciutat de Barcelona, la cobertura s'ha mantingut estable per a la major part dels programes: al programa de prevenció de l'embaràs adolescent i de les Infeccions de Transmissió Sexual, així com als programes de promoció d'hàbits alimentaris saludables i activitat física; si bé ha disminuït lleugerament als programes de prevenció del consum de substàncies additives. El programa 'CANVIS' continua sent el programa amb major cobertura global, 34% de centres i 42% d'alumnat de 2n d'ESO de Barcelona.

Els districtes de Ciutat Vella, Nou Barris i Horta-Guinardó han obtingut globalment les cobertures d'inscripció més altes. La cobertura dels programes a les escoles de barris prioritzats pel Programa Salut als Barris de Barcelona va ser més alta que als barris no prioritzats. El cas més destacat va ser el programa 'Parlem-ne; no et tallis!', en el que es van desenvolupar majoritàriament les adaptacions, amb cobertures de centres del 58% a barris prioritzats i del 24% a no prioritzats.

La implementació dels programes en la majoria dels casos, s'ha desenvolupat conforme es recomana des de l'ASPB. En una escala de 0 (rebuig total) a 10 (totalment satisfactori), les valoracions de l'interès, la comprensió dels continguts per part de l'alumnat, el seu grau de participació, la idoneïtat del programa (amb relació a l'edat de l'alumnat), el contingut educatiu i la satisfacció global es van trobar entre un 7 i un 8 a tots els programes.

Per últim, els aspectes que més han agradat al professorat van ser la preparació, adequació dels materials proposats especialment als programes més recents, i la participació, motivació i reflexió per part de l'alumnat. Entre els que menys, destaquen la extensió i densitat dels materials, la falta de audiovisuals i d'actualització d'alguns programes.

Conclusions i recomanacions

Globalment, hi ha un manteniment de la cobertura dels programes de promoció d'alimentació saludable i activitat física, així com d'educació afectiva sexual, i un descens dels programes de prevenció del consum de substàncies addictives. Destaca una desigual distribució territorial, sent les cobertures més altes als barris prioritzats pel Programa Salut als Barris de Barcelona.

Les valoracions del professorat en relació als programes implementats són força bones i es considera bàsic continuar treballant en estratègies per aconseguir una correcta adaptació dels programes als diversos contextos de la ciutat. Les adaptacions als territoris s'han vist com una bona fórmula per motivar i augmentar les cobertures als centres dels barris més desafavorits en benefici del seu alumnat.

Es important continuar treballant en la identificació dels aspectes millorables dels programes de prevenció del consum de substàncies addictives per tal d'actualitzar i millorar-los.

Introducció

L'Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB) ofereix programes de promoció de la salut a l'escola per al desenvolupament d'hàbits saludables. Els programes són implementats pel professorat amb el suport de material didàctic, assessorament i formació prèvia per part de les professionals del Servei de Salut Comunitària (SESAC) de l'ASPB, comptant amb elles com a referents de proximitat.

Els temes abordats pels diferents programes i el curs al que s'adrecen són:

- Promoció d'hàbits alimentaris saludables i activitat física:
 - 'Creixem sans' adreçat a l'alumnat de 4t curs d'Educació Primària
 - 'Creixem més sans' adreçat a l'alumnat de 6è curs d'Educació Primària
 - 'CANVIS' adreçat a l'alumnat de 2n curs d'Educació Secundària
- Prevenció del consum de substàncies addictives:
 - 'Pase.bcn' adreçat a l'alumnat de 1r curs d'Educació Secundària
 - 'Classe sense fum' adreçat a l'alumnat de 1r i 2n curs d'Educació Secundària
 - 'Sobre canyes i petes' adreçat a l'alumnat de 3r curs d'Educació Secundària

- Prevenció de l'embaràs adolescent i de les Infeccions de Transmissió Sexual
 - 'Parlem-ne; no et tallis!' adreçat a l'alumnat a partir de 3r curs d'Educació Secundària

En aquest informe s'avalua el procés d'implementació d'aquests programes durant el curs 2018-2019. No obstant això, al curs 2018-19 des de l'ASPB s'han avaluat tres nous programes: '1, 2, 3 emoció' un programa d'educació emocional i 'Ens fem grans' programa de promoció d'hàbits alimentaris i d'activitat física saludables, ambdós adreçats a educació infantil; i el programa 'Reptes' de prevenció selectiva d'alcohol i cànnabis adreçat a l'alumnat de Programes de Formació i Inserció (PFI) dels centres educatius i a joves de l'àmbit comunitari que participen en activitats ofertes per les entitats comunitàries i centres de Serveis socials que treballen 'A partir del Carrer'. Al curs 2019-20, els tres programes seran oferts per a tots els centres educatius de Barcelona.

En aquest informe s'ha inclòs l'anàlisi territorial de les cobertures, a més de la distribució per districtes, la distribució segons barris prioritzats o no a l'estratègia Barcelona Salut als Barris (BSaB). Aquesta estratègia de salut comunitària es duu a terme des del 2007 en els barris més desfavorits de la ciutat. BSaB pretén millorar la salut i la qualitat de vida i reduir les desigualtats entre aquests barris i la resta de la ciutat. Actualment des de l'ASPB, es fa una aposta per incentivar la implementació dels Programes de Promoció de la Salut a l'Escola en aquests barris prioritzats a fi de contribuir a la reducció de les desigualtats en salut existents entre l'alumnat. En aquest sentit, també es presenten les adaptacions dels programes que s'estan fent especialment en aquest territoris desfavorits per aconseguir una millor adequació als diversos contextos socioeconòmics i culturals.

L'objectiu d'aquest informe és avaluar el procés d'implementació d'aquests programes durant el curs 2018-2019.

Metodologia

Les dades utilitzades per fer aquest informe provenen de quatre fonts:

- Dades de cobertura dels programes recollides a través de la inscripció de les escoles al començament del curs escolar .
- Dades d'assistència i de satisfacció recollides en les sessions de formació.
- Enquesta valoració del professorat enviada al finalitzar el curs escolar.
- Dades de satisfacció recollides en les sessions d'adaptació dels programes.

La metodologia emprada es basa en:

- Un anàlisi quantitatiu de freqüències per tal d'analitzar la cobertura d'escoles, d'aules, d'alumnat participant, l'evolució i la distribució territorial, la formació rebuda, la implementació i la satisfacció amb el programa. Per analitzar la implementació de cada unitat s'ha considerat un mínim de 40 minuts dedicats per cada sessió.
- Un anàlisi qualitatiu per identificar els punts a millorar i els punts forts i els aspectes d'aplicació dels programes.

'Creixem Sans'

Breu descripció

'Creixem sans' és un programa de promoció d'hàbits alimentaris d'Educació Primària.

Els objectius són:

- Adonar-se que el pes i l'alçada són una expressió clara de creixement.
- Practicar hàbits d'higiene de l'alimentació.
- Conèixer els diferents grups d'aliments, els nutrients i les seves funcions.
- Millorar els hàbits saludables d'alimentació, activitat física i descans.

Consta de nou sessions dividides en tres mòduls de treball:

'Creixement: pes i alçada i valoració de la imatge corporal' (amb dues sessions), 'Alimentació i nutrició' (amb cinc sessions) i 'Activitat física i descans' (amb dues sessions). El programa es complementa amb un taller opcional per a famílies on es treballen temes d'alimentació, activitat física en família i descans.

Resultats

1.Cobertura

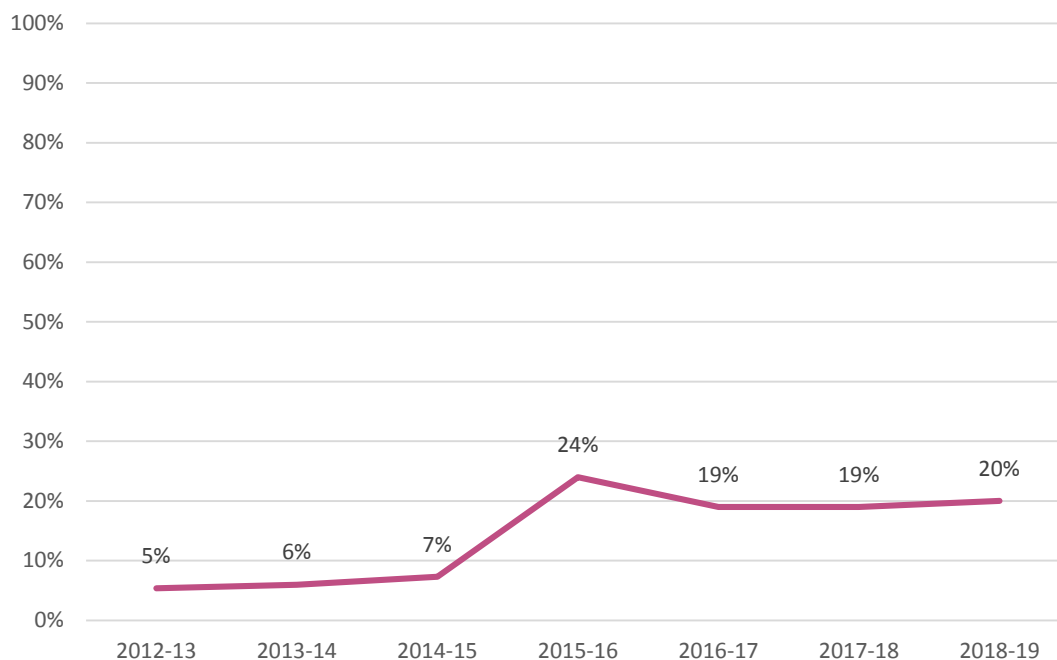
1.1 Escoles, aules i alumnat

Al llarg del curs 2018-19 van participar 71 centres escolars de primària (21% del total de Centres d'Educació Primària de Barcelona) i 2580 alumnes (representant el 20% de l'alumnat de 4t curs d'educació primària de Barcelona).

1.2 Evolució de la cobertura alumnat

El programa 'Creixem sans' va ser dissenyat entre 2011 i 2012, període en el què es va aplicar només en el grup d'escoles que van participar en la fase d'avaluació. El curs 2012-13 va ser el primer en el què es va oferir a totes les escoles de la ciutat de Barcelona. Al curs 2015-16 les inscripcions van experimentar un gran augment respecte el curs anterior (2014-15) passant d'un 7% a un 24% respectivament. Als últims cursos la cobertura s'ha estabilitzat al voltant del 20% (Figura 1).

Figura 1. Evolució del percentatge d'alumnat de 4t de Primària que participa al programa 'Creixem sans'.

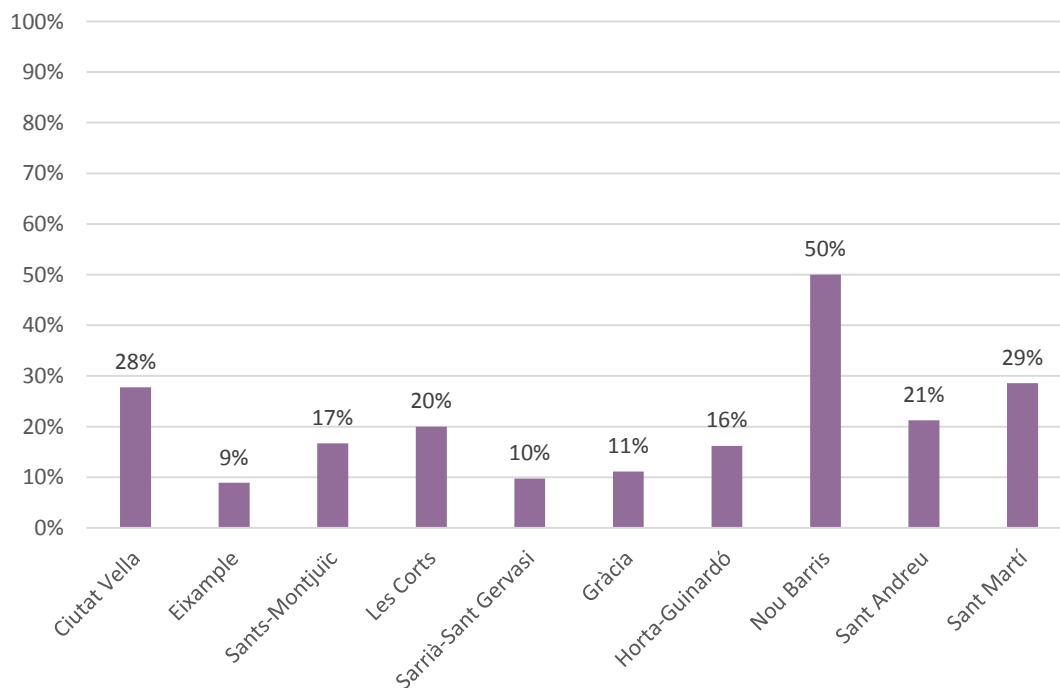

Font: Registre d'inscripcions a programes

1.3 Distribució territorial

La distribució territorial de la cobertura de centres inscrits, com es mostra a la Figura 2, va ser desigual amb un rang que oscil·lava entre el 50% a Nou Barris i al voltant del 10% a l'Eixample, a Sarrià –Sant Gervasi i a Gràcia. Dels centres escolars d'Educació Primària que pertanyen als barris prioritzats pel Programa Barcelona Salut als Barris, 37 es van inscriure al programa, el que suposa el 47% dels centres d'aquests barris, molt superior al percentatge dels centres inscrits als barris no prioritzats (13%).

Figura 2. Percentatge de centres inscrits al programa 'Creixem Sans' del total de centres segons districte. Curs 2018-19

Font: Registre d'inscripcions a programes, Curs 2018-19

2. Valoració del programa

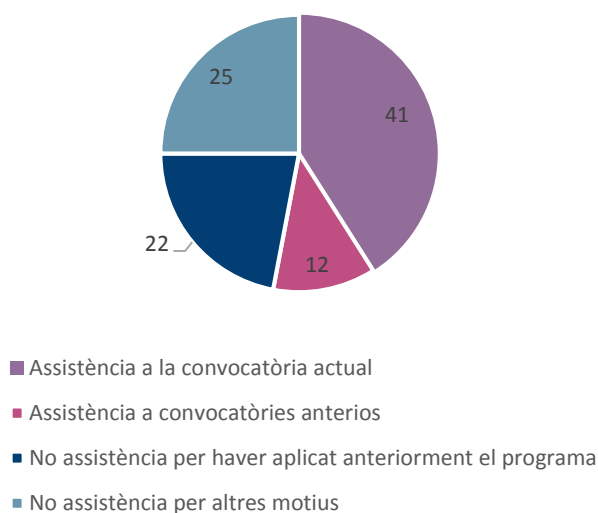
La taxa de resposta dels i les mestres a l'enquesta de valoració va ser del 59% (n=61), 61 mestres de 51 escoles i 1.476 infants.

2.1 Formació

La formació prèvia dirigida a assessorar als i a les mestres en l'aplicació d'aquest programa a l'aula es fa conjuntament amb la del programa 'Creixem més sans'. Durant els mesos de setembre i octubre de 2018 es van impartir tres edicions d'un taller de quatre hores i van assistir-hi un total de 35 docents. En una escala de 0 a 10, la puntuació mitjana de satisfacció global amb la formació va ser de 8,7.

A la Figura 3 es presenta l'assistència a la formació prèvia a la implantació del programa segons l'enquesta de valoració, on es pot veure com més de la meitat dels i les mestres van assistir a la convocatòria actual o anteriors. La satisfacció amb la formació rebuda un cop aplicat el programa va ser de 8.

Figura 3. Percentatge d'assistència de mestres a la formació sobre el programa 'Creixem sans' i 'Creixem mes sans'. Curs 2018-19.

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19.

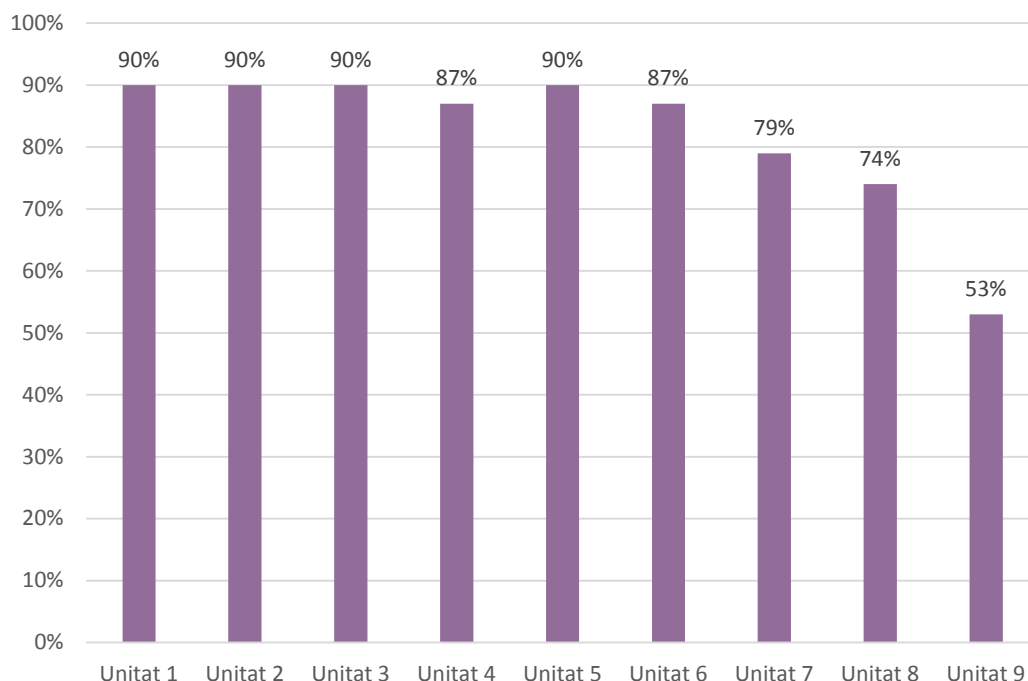
2.2 Implementació

El programa 'Creixem sans' té nou unitats dividides en tres mòduls. A la Figura 4 es presenta el percentatge d'aules on es van aplicar cadascuna de les unitats. La complementació de les unitats dels dos primers bloc es situa al voltant del 90% i baixa a l'últim bloc, especialment a l'última unitat amb un 53%.

El programa es va desenvolupar majoritàriament durant les hores de Ciències Naturals (58%), i en segon lloc a l'espai de Tutoria (28%). La mitjana de temps de dedicació al programa va ser de 10,5 hores.

En els tallers familiars d'aquest curs han participat un total de 15 escoles una d'elles d'educació amb necessitats especials, en un total de 17 tallers. En total 244 famílies van participar al taller, es a dir, una mitja de 15 famílies per taller. El 99% de les famílies va trobar bé o molt bé la dinamització de les talleristes, a més el 98% va valorar com a bé o molt bé la claredat i utilitat del taller, els materials utilitzats, i el 95% la participació de famílies.

Figura 4. Percentatge d'aules on es van aplicar les diferents unitats. Programa 'Creixem Sans'. Curs 2018-19.

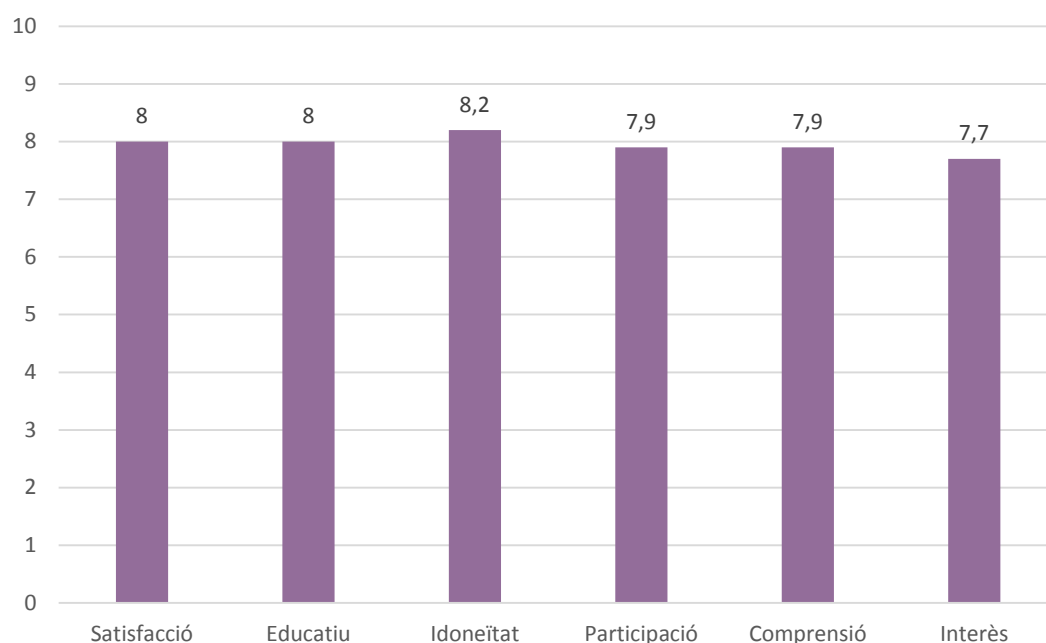

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19.

2.3 Satisfacció

A la Figura 5 es poden veure les valoracions dels i les mestres que han impartit el programa en una escala de 0 (rebuig total) a 10 (totalment satisfactori), i globalment es van rebre puntuacions altes, al voltant del 8. L'interès per part de l'alumnat va obtenir la menor puntuació amb un 7,7, i la idoneïtat del programa va obtenir-ne la major amb un 8,2. La satisfacció global pel programa va ser del 8. El 92% dels i les mestres va declarar que tornaria a implementar el programa.

Figura 5. Valoració dels i les mestres del programa 'Creixem Sans'. Curs 2018-19

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018 -19.

2.4 Aspectes millor i pitjor valorats

A la Taula 1 i a la Taula 2 es mostren els aspectes que més i que menys van agradar als i les mestres, recollits mitjançant preguntes

obertes a l'enquesta de valoració. S'han classificat en diverses categories tots els comentaris dels i les mestres (primera columna), s'han comptabilitzat el nombre total de comentaris corresponents a cada categoria (segona columna) i s'ha fet una transcripció literal d'alguns dels comentaris més significatius i que representen l'opinió més freqüentment manifestada (tercera columna).

Referent als aspectes que més van agradar s'han dividit en cinc categories que són les següents: materials i organització, unitats o activitats concretes, implicació de les famílies, motivació i conscienciació de l'alumnat, i contingut/temes del programa. L'aspecte més valorat han estat els materials, seguits de les activitats o unitats didàctiques proposades. Així mateix, es va destacar la implicació de les famílies, tant als tallers familiars com en el treball a desenvolupar a casa.

D'altra banda, els aspectes que menys van agradar s'han dividit en cinc categories que són les següents: implicació de les famílies, adequació del material, manca de temps, falta de contextualització, i activitats concretes. Els aspectes que destaquen com a pitjors fan referencia a l'escassa participació de les famílies i la dificultat de treballar amb elles.

Taula 1. Aspectes que més han agradat. Valoració dels i les mestres. Programa 'Creixem sans'. Curs 2018-19.

Categoria	Nombre total de valoracions	Exemples representatius (frases textuais)
Materials i organització	28	'Està molt ben estructurat i planificat'. 'Que el tema és transversal i es pot treballar des d'altres àrees'. 'La plataforma amb els jocs educatius'.
Unitats o activitats concretes	15	'El tema de valorar-se i el creixement perquè s'han vist de petits i ha estat maco veure el creixement dels nens'. 'Els alumnes van gaudir molt fent els menús'.
Implicació de les famílies	11	'Les activitats amb les famílies (llibret fet a casa)'. 'El poder treballar amb grup i amb les famílies de manera cooperativa'.
Motivació i conscienciació de l'alumnat	8	'La motivació dels infants vers el cos i la importància del bon manteniment i la relació de l'esport, el descans amb el creixement'. 'La possibilitat de raonar i que ells mateixos estableixin els hàbits saludables d'alimentació, esport, hores de son, els ajuda a ser conscients d'allò que dan bé i del que han de mirar de millorar'.
Continguts/temes del programa	7	'Els continguts, s'aprofundeix força, els agrada quan es tracta de parlar d'ells i el seu dia a dia'.

Font: Enquesta d'avaluació del programa. curs 2018-19

Taula 2. Aspectes que menys han agradat. Valoració dels mestres. Programa 'Creixem sans'. Curs 2018-19.

Categoria	Nombre total de valoracions	Exemples representatius (frases textuais)
Implicació de les famílies	12	'La manca de participació per part dels pares a la xerrada'. 'Costa molt que les famílies col·laborin en omplir el seu quadren i això fa que no tingui gaire sentit '.
Adequació del material	11	'Els quaderns, podrien ser més atractius pels alumnes'. 'Poc adaptat a la tipologia de la nostra escola'. 'Alguns treballs costava comprendre als nens, no sabien què se'ls demanava'.
Manca de temps	4	'El problema és que falta temps per poder-ho treballar amb més profunditat'.
Falta de contextualització	4	'Depenent de quins contextos, és difícil arribar a les famílies amb aquest material' .
Unitats o activitats concretes	3	'La nostra digestió. Està completament desvinculat del funcionament del cos com a sistema'.

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19

'Creixem més Sans'

Breu descripció

'Creixem més sans' és un programa per millorar les actituds i habilitats en relació a l'alimentació, la nutrició, i l'activitat física. Aquest programa s'implementa a 6è d'educació primària, idealment amb l'alumnat que ha participat prèviament al programa 'Creixem sans' implementat a 4t curs d'educació primària.

Els objectius són:

- Reforçar els efectes aconseguits amb la intervenció del programa 'Creixem sans'.
- Promoure el desenvolupament d'una intervenció preventiva amb múltiples components (individual, escolar i comunitari) referida al sobrepès i l'obesitat entre escolars d'11 a 12 anys d'edat a fi de millorar l'alimentació, augmentar l'activitat física i les hores de son, i reduir les hores passades davant d'una pantalla.

El programa consta de tres mòduls de treball: per a tutors i tutores (amb dues sessions sobre alimentació); per als mestres d'educació física (amb una sessió dedicada a l'exercici físic i lleure saludable); i per a famílies (amb un taller per millorar l'alimentació i l'exercici físic dintre de la salut familiar).

Resultats

1.Cobertura

1.1 Escoles, aules i alumnat

Al llarg del curs 2018-19 van participar 41 centres escolars de primària (12% del total de Centres d'Educació Primària de Barcelona) i 2 Centres d'Educació Especial, participant 63 aules amb un total de 1.475 alumnes, es a dir, un 11 % de l'alumnat de 6è de Primària de Barcelona ciutat.

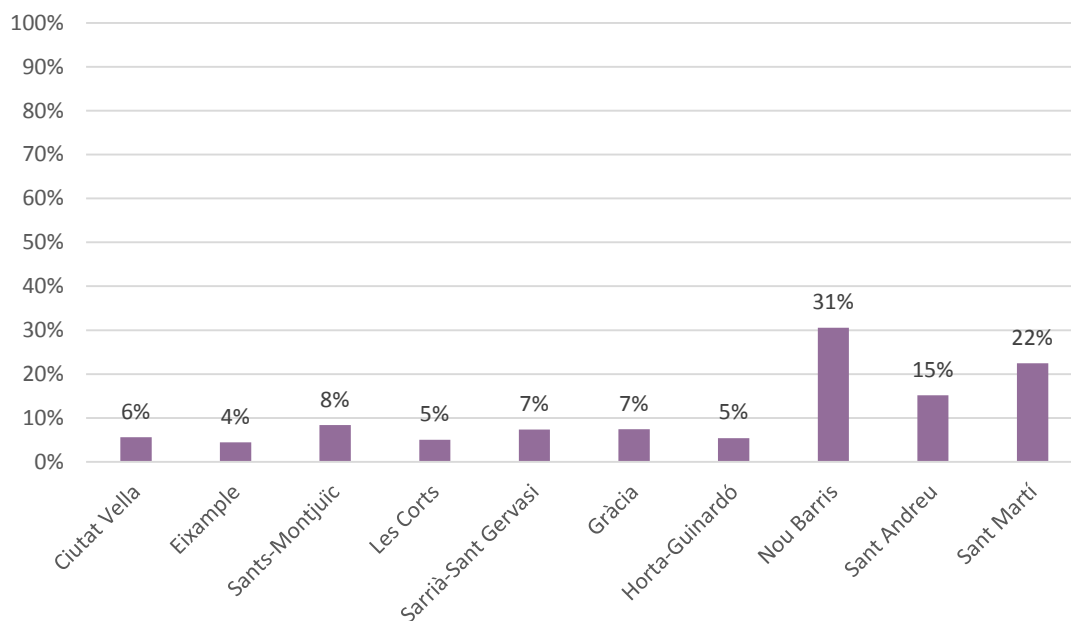
1.2 Evolució de la cobertura

El curs 2014-15 van arribar a 6è de primària el primer alumnat que havien participat al 'Creixem sans' quan cursaven 4rt de primària. De 8 inscripcions al curs 2014-15 s'ha augmentat a 63 al curs 2018-19.

1.3 Distribució territorial

Tal com es mostra a la Figura 6 les cobertures estan per sota el 10% excepte pels districtes de Nou Barris amb un 31%, Sant Martí amb un 22% i Sant Andreu amb un 15%. La cobertura de centres inscrits als barris prioritzats pel programa Barcelona Salut als Barris, va ser del 29% i del 7% als barris no prioritzats.

Figura 6. Percentatge de centres inscrits al programa 'Creixem més Sans' del total de centres segons districte. Curs 2018-19.

Font: Registre d'inscripcions a programes, Curs 2018-19.

2. Valoració del programa

La taxa de resposta dels mestres a l'enquesta de valoració va ser del 55% (n=35), 29 escoles i un total de 864 alumnes.

2.1 Formació

La formació prèvia per assessorar als mestres en l'aplicació del programa es va desenvolupar conjuntament amb el programa 'Creixem sans', i les dades s'han presentat globalment en el apartat d'aquell programa.

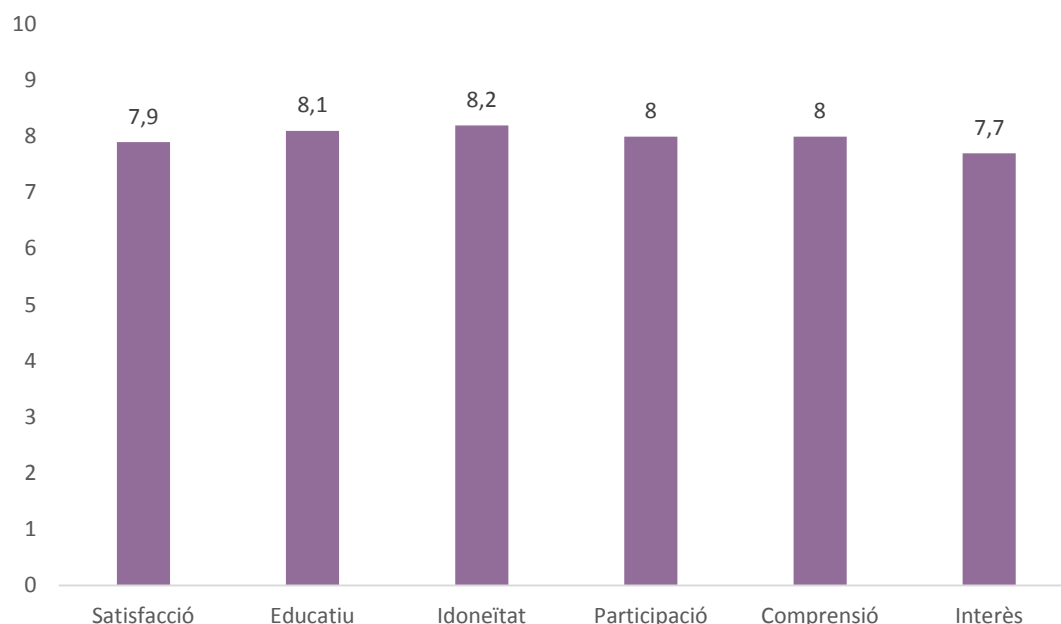
2.2 Implementació

La implementació de les tres sessions va ser del 100%, El programa es va desenvolupar principalment a l'espai de tutoria (37%) o durant Ciències Naturals (32%). La mitjana de temps dedicat dels mestres al programa va ser de 4 hores, temps superior al requerit de 3 hores.

2.3 Satisfacció

Els i les mestres van valorar, en una escala de 0 a 10, molt positivament el programa amb puntuacions al voltant del 8. Destaca la idoneïtat del programa (en relació a la edat de l'alumnat) amb una puntuació de 8,2 (Figura 7). La satisfacció global pel programa va ser de 7,9 el 83% dels i les mestres va declarar que tornaria a fer el programa.

Figura 7. Valoració dels i les mestres del programa 'Creixem més Sans'. Curs 2018-19.

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19.

2.4 Aspectes millor i pitjor valorats

En relació als aspectes valorats positivament pels mestres destaquen els materials, les activitats realitzades durant el programa i el fet de fer reflexionar i conscienciar a l'alumnat sobre la importància de l'alimentació.

D'altra banda, com aspectes negatius van indicar el fet de que es tracta d'una temàtica que ja ha tractada anteriorment a classe, i la manca de participació de les famílies.

'Pase.bcn'

Breu descripció

El 'Pase.bcn' és un programa de prevenció del consum de substàncies addictives, centrat en el tabac i alcohol, indicat per escolars de 1r curs d'ESO.

Els objectius generals d'aquest programa són:

- Reduir la freqüència del tabaquisme de les persones fumadores habituals.
- Evitar el consum abusiu de begudes alcohòliques.
- Reforçar les actituds contràries al consum de substàncies addictives.

Consta de sis sessions a l'aula impartides en una hora aproximadament cadascuna. Encara que la venda de tabac i alcohol és prohibida a menors, aquestes dues substàncies addictives són les més consumides en aquesta etapa de la vida i també, en general, per part de tota la societat.

Resultats

1.Cobertura

1.1 Escoles, aules i alumnat

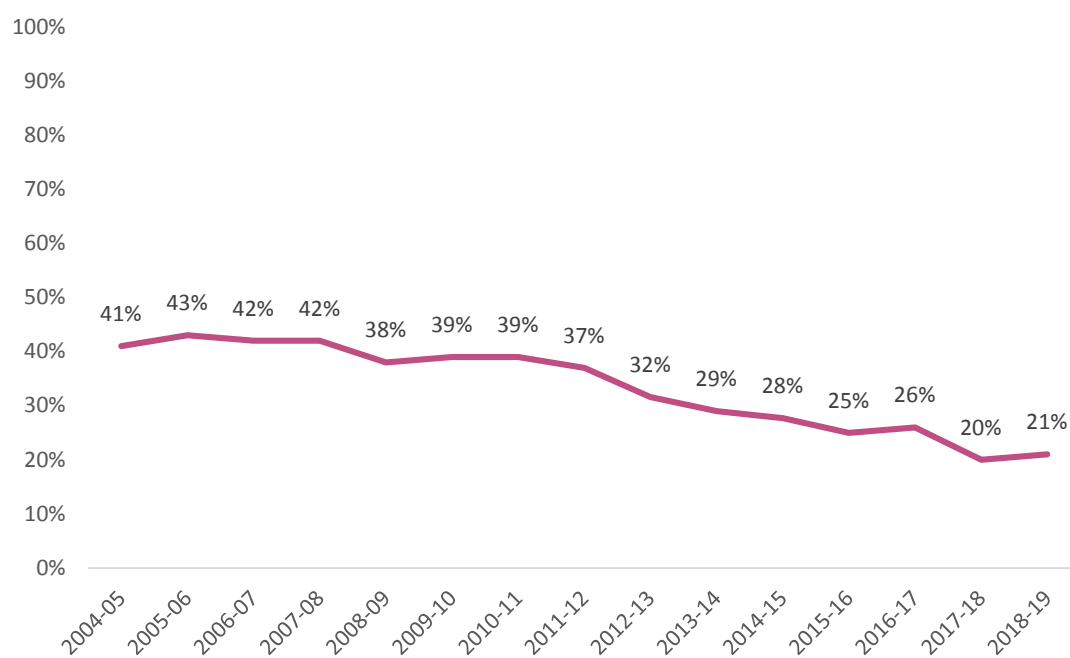
Al llarg del curs 2018-19 van participar al programa 'Pase.bcn' 42 centres escolars d'ESO que representen el 19% dels centres d'ESO que

hi ha a la ciutat de Barcelona, i un centre d'Educació Especial. La intervenció va arribar a 2.850 escolars, que suposen el 21% dels alumnes de 1r curs d' ESO de la ciutat.

1.2 Evolució de la cobertura

A la Figura 8 s'il·lustra l'evolució de la cobertura al llarg dels últims anys, que ha anat disminuint paulatinament, sobretot a partir del curs 2012-13.

Figura 8. Evolució del percentatge d'alumnat de primer d' ESO que participa al programa 'Pase.bcn'

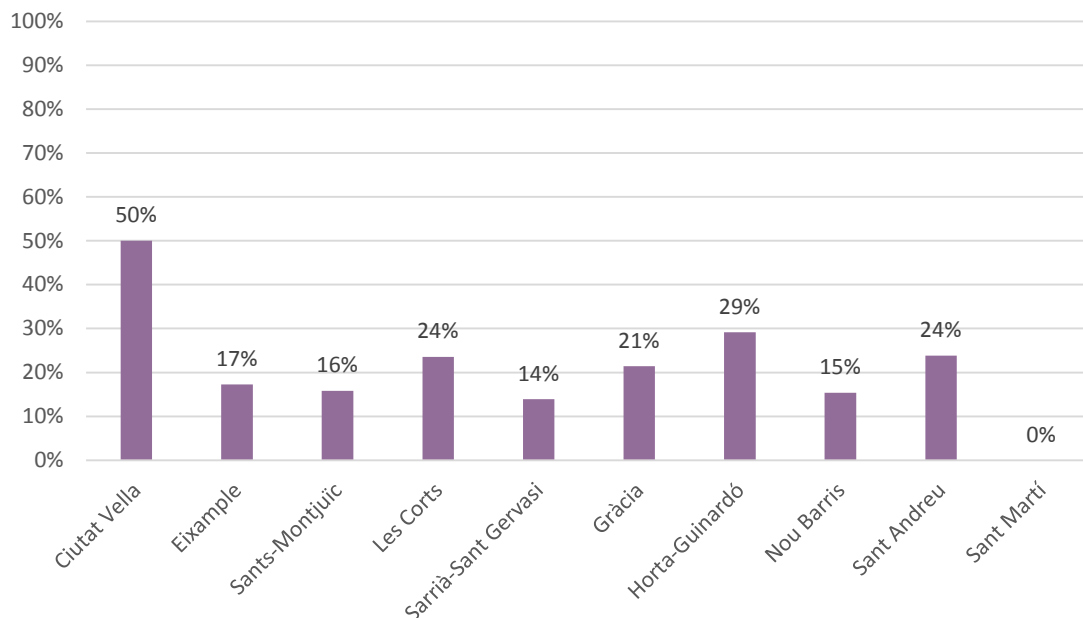

Font: Registre d'inscripcions a programes.

1.3 Distribució territorial

La participació en el programa depenent del districte oscil·la entre cap centre a Sant Martí, fins el 50% al Ciutat Vella (Figura 9).

Figura 9. Distribució del percentatge de centres inscrits al programa 'Pase.bcn' segons districtes. Curs 2018-19.

Font: Registre d'inscripcions a programes, Curs 2018-19.

Per barris, 14 dels centres escolars que pertanyen als barris prioritzats pel Programa Barcelona Salut als Barris es van inscriure al programa, el que suposa el 27% dels centres d'ESO d'aquests barris, mentre que als barris no prioritzats es van inscriure 28 centres d'ESO (16% dels centres d'ESO) i un centre d'Educació Especial.

2. Valoració del programa

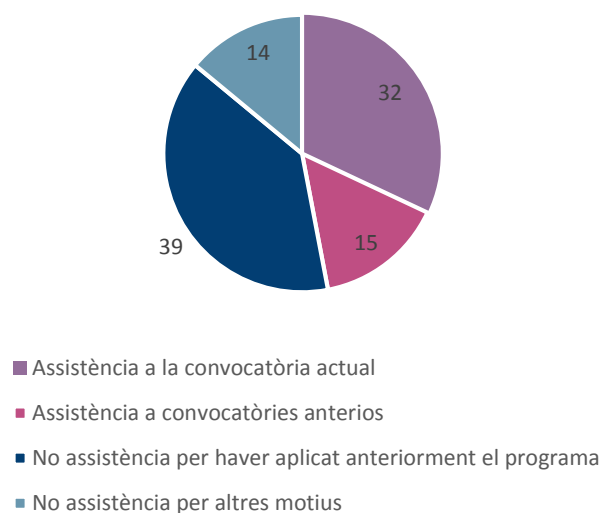
Les valoracions provenen de les 62 enquestes fetes pel professorat que ha implementat el programa (55% de l'inscrit) i va treballar amb 1.538 alumnes en 31 centres educatius.

2.1 Formació

La formació prèvia es va impartir el mes de novembre de 2018, i va consistir en un taller de formació del qual se'n van fer dues edicions

en les què van participar 16 docents. En una escala del 0 al 10 la puntuació mitjana de satisfacció global amb els tallers va ser de 9. Al voltant del 47% del professorat que va emplenar l'enquesta de valoració va assistir, aquest curs o en un curs anterior, a la formació prèvia a l'aplicació del programa (Figura 10). Cal destacar que un 39% del professorat no havia rebut la formació però ja havia aplicat anteriorment el programa. La satisfacció amb la formació rebuda (un cop aplicat el programa) va obtenir una puntuació mitjana de 7,6.

Figura 10. Percentatge d'assistència del professorat a la formació sobre el programa 'Pase.bcn'. Curs 2018-19

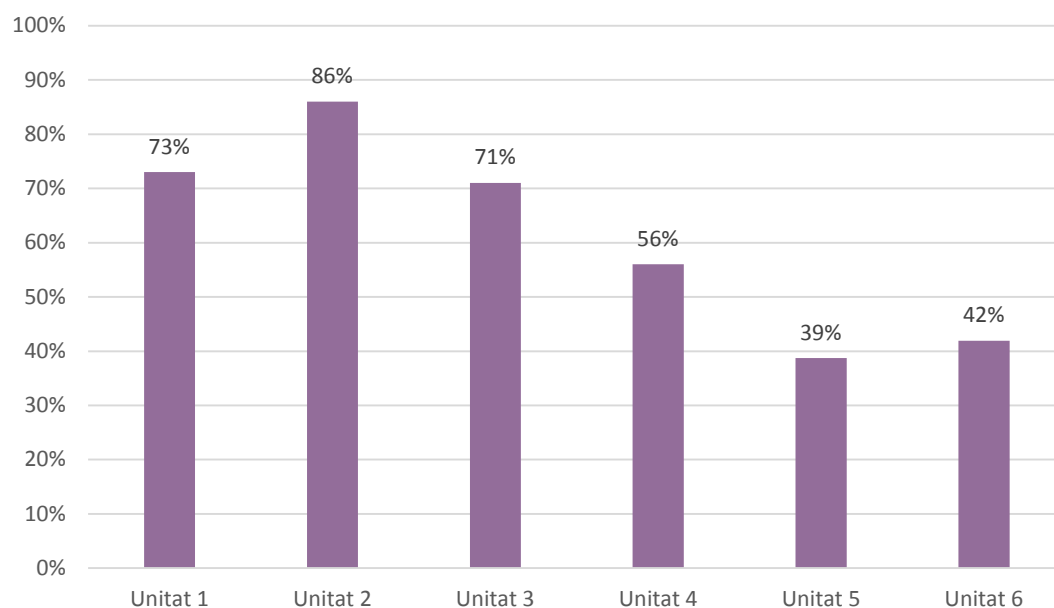
Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19.

2.2 Implementació

A la Figura 11 es presenta el percentatge d'aules a les quals es van aplicar les unitats que formen el programa 'Pase.bcn'. De les sis unitats a realitzar amb l'alumnat, les tres primeres van ser realitzades

per la major part dels grups, metres per les tres finals va baixar la seva implementació.

Figura 11. Percentatge d'aules on es van aplicar les diferents unitats. Programa 'Pase.bcn'. Curs 2018-19

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19.

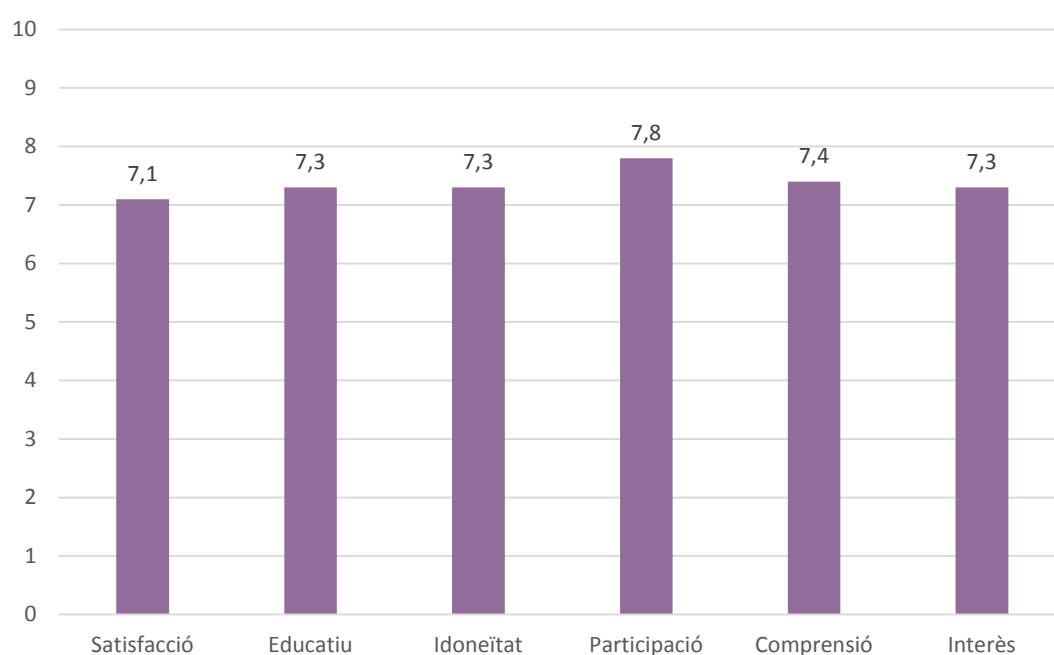
Tot i que es recomana de forma general aplicar el programa a 1r curs d'ESO, també es va aplicar a deu grups de 2n curs d'ESO i un de 3r curs d'ESO. El 58% del professorat participant va desenvolupar el programa durant l'espai de tutoria. La mitjana de temps de dedicació al programa per part del professorat va ser de 7,4 hores, sent 6 les mínimes requerides.

2.3 Satisfacció

Les valoracions del professorat, en una escala de 0 (rebuig total) a 10 (totalment satisfactori), van oscil·lar entre el 7,3 (interès i grau educatiu del programa respectivament) i el 7,8 (grau de participació

de l'alumnat) (Figura 12). La satisfacció global pel programa va rebre una puntuació mitjana 7,1. El 87% del professorat va declarar que tornaria a implementar el programa. Els motius més assenyalats per no tornar a fer-ho són que 'no s'adequa a les necessitats e interessos de l'alumnat' i 'la falta de temps'.

Figura 12. Valoració del professorat del programa 'Pase.bcn'. Curs 2018-19.

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19.

2.4 Aspectes millor i pitjor valorats

A la Taula 3 i a la Taula 4 es mostren els aspectes que més i que menys van agradar al professorat, recollits a una enquesta mitjançant preguntes obertes. S'han classificat en diferents categories tots els comentaris del professorat (primera columna), s'ha comptabilitzat el nombre total de comentaris corresponents a cada categoria (segona columna) i s'ha fet una transcripció literal d'alguns dels comentaris

més significatius i que representen l'opinió més freqüentment manifestada pel professorat (tercera columna).

Pel que fa als aspectes que més han agradat s'han dividit en quatre categories que són les següents: temàtica i contingut, anàlisi publicitat, implicació i participació de l'alumnat i els materials proporcionats. Cal destacar que el més valorat ha estat el contingut proposat, la seva claredat i idoneïtat per l'edat i interessos de l'alumnat. Seguidament, es destaca l'activitat en la que s'analitza els mecanismes que utilitza la publicitat per pressionar a fumar. A més, es destaca com a positiva la implicació que fomenta, així com el material proporcionat per realitzar el programa, tant pel professorat com per l'alumnat.

D'altre banda, els aspectes que menys han agradat s'han dividit en quatre categories també que són les següents: falta d'actualització del material, especialment el material audiovisual; la densitat i extensió del programa, sobretot de la unitat 2 de cerca d'informació on també fan referència a la dificultats pel difícil llenguatge d'algunes pàgines per l'alumnat; problemes amb materials relacionats amb dificultats amb l'enquesta inicial per qüestions informàtiques; i per últim, la idoneïtat per l'alumnat al considerar-ho més adient per a grups més grans.

Taula 3. Aspectes que més han agradat. Valoració del professorat. Programa 'Pase.bcn'. Curs 2018-19.

Categoria	Nombre total de comentaris	Exemples representatius (frases textuais)
Temàtica i contingut	19	'Que els alumnes puguin conèixer els problemes que impliquen per la salut l'alcohol i el tabac, poder parlar-ho amb ells de manera natural i objectiva sense jutjar a ningú, que poguessin resoldre dubtes'. 'Els continguts i la claredat de la informació'. 'En general el programa és molt adequat a l'edat i als interessos dels alumnes'.
Anàlisi publicitat	12	'El taller d'anàlisi d'anuncis publicitaris'.
Implicació/Participació	9	'La implicació demostrada pels alumnes'. 'La majoria de les activitats impliquen i fomenten la participació activa dels alumnes'.
Material proporcionat	6	'La gran quantitat de webs de consulta proposades per a cada unitat'.

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19.

Taula 4. Aspectes que menys han agradat. Valoració del professorat. Programa 'Pase.bcn'.
Curs 2018-19

Categoria	Nombre total de comentaris	Exemples representatius (frases textuais)
Falta d'actualització del material	18	'L'escassetat de recursos virtuals i visuals'. 'Material passat de moda. Vídeos antics. Contingut demodé '.
Densitat i extensió	10	'Massa contingut per al poc temps que es disposa a l'hora de tutoria'. 'Es fa molt llarga la cerca d'informació de la unitat 2'. 'Més aprofundiment en alguns temes'.
Problemes amb materials	6	'Les dificultats que vam tenir per accedir al qüestionari inicial'. 'Vam tenir alguns problemes amb aspectes digitals al principi per la seva realització amb alguns dels dispositius utilitzats i això va ser un petit inconvenient de cara a engegar el programa'.
Idoneïtat del grup d'alumnes	5	'El tema és més adequat per a 2n ESO'.

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19

'Classe sense fum'

Breu descripció

El 'Classe sense fum' (CSF) és un programa de prevenció del tabaquisme indicat per a escolars de 1r i 2n d'ESO que complementa i reforça al programa 'Pase.bcn'. El seu objectiu és que l'alumnat no comenci a fumar, i retardar l'inici del consum de tabac. L'alumnat i professorat d'una classe es comprometen a estar sense fumar durant el present curs, per un període no inferior a sis mesos. El compromís implica:

- Mantenir la decisió de no fumar fins al final del concurs.
- Elaborar un eslògan/vídeo sobre la prevenció del tabaquisme que els identifiqui com a grup, que consistirà en una activitat gràfica que animi la gent jove a no fumar.

L'alumnat signa el seu compromís i n'informen a les seves famílies. La competició es basa en la responsabilitat i confiança mútues. Aquesta decisió la reforça la persona educadora a l'aula, de manera regular, amb debats sobre el tema del tabac. Totes les aules que estiguin sense fumar durant el concurs i hagin elaborat l'eslògan entren en un sorteig que organitza el Departament de Salut de la

Generalitat de Catalunya, en el què col·labora l'ASPB. Es premia la classe amb el millor eslògan/vídeo d'entre tots els grups participants. S'ofereix una carpeta amb les bases del concurs i impresos de seguiment, i un material de suport per al professorat. Hi ha premis

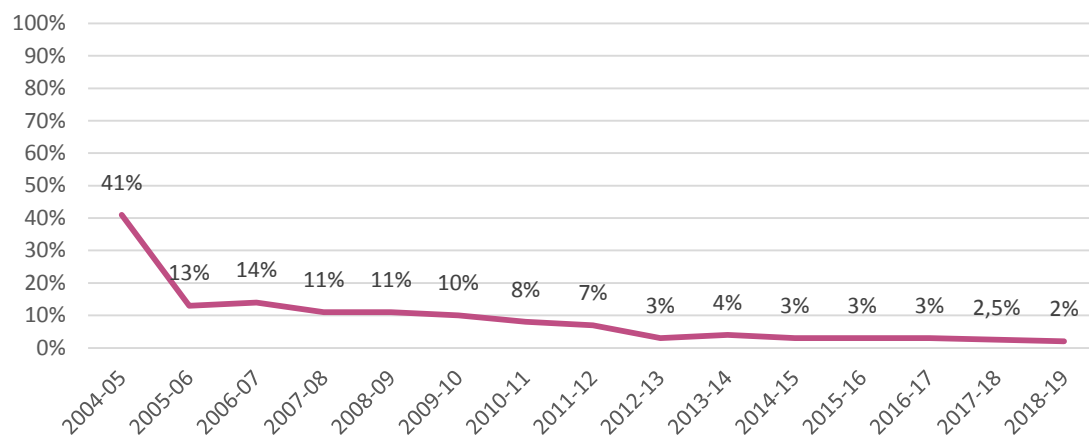
com incentius. Es lliura un diploma acreditatiu de la participació a cada escola.

El concurs va iniciar-se a 19 països europeus, coordinats per l'ITF-Nord de Kiel (Alemanya) (*Smoke-free Class Competition*). A Espanya, a més de Catalunya, van participar altres sis Comunitats Autònomes, una província i tres ciutats (Clase sin Humo). L'avaluació de la competició des de l'any 1997 va demostrar la seva efectivitat per prevenir l'inici del tabaquisme. Actualment el programa continua implantat a diferents països europeus.

Resultats

Al llarg del curs 2018-19 van participar al programa 'Classe sense fum' 4 centres escolars (2% dels centres de primer curs d'ESO de la ciutat) amb 10 aules. La intervenció va arribar a 285 escolars (2% dels alumnes de primer curs d'ESO de la ciutat). El programa té una tendència a la baixa, de manera que ha passat de tenir una cobertura del 41% d'alumnes de 1r d'ESO al curs 2004-05 fins al 2% al darrer curs 2018-19 (Figura 13).

Figura 13. Evolució del percentatge d'alumnes que participen al programa 'Classe sense fum'.

Font: Registre d'inscripcions a programes, curs 2018-19.

'Canvis'

Breu descripció

El 'CANVIS' és un programa de promoció d'hàbits més sans al voltant dels canvis que es donen a l'adolescència per a l'alumnat de 2n curs d'ESO.

Els objectius d'aquest programa són:

- Promoure comportaments més sans en relació amb l'alimentació mitjançant la millora de les actituds, els coneixements i les intencions.
- Millorar l'autoconeixement, la valoració i l'acceptació de la diversitat dels cossos en el període de canvis que es produeixen en l'adolescència.
- Promoure comportaments més sans en relació amb l'activitat física i el descans mitjançant la millora de les actituds, els coneixements i les intencions.
- Promoure una actitud crítica des del punt de vista de gènere i intercultural de la influència dels estereotips i la pressió social en la vivència del canvis que es produeixen en l'adolescència.

Consta de vuit sessions, cadascuna d'uns 50 minuts mínim, i es pot desenvolupar entre 4 i 9 hores lectives.

Al curs 2018-19 s'ha implementat la versió ja actualitzada del programa. En aquesta actualització s'han incorporat al programa les perspectives de gènere, intercultural i de diversitat funcional, a més

s'han actualitzat les unitats, afegint-hi nous continguts a treballar com la influència de les xarxes socials a la salut de l'alumnat, i finalment, s'han afegit materials audiovisuals per complementar els materials i adaptar-los millors a les diverses necessitats de l'alumnat. Al 2019 el programa 'Canvis' ha obtingut el reconeixement com una Bona Pràctica Social del Ajuntament de Barcelona.

Resultats

1.Cobertura

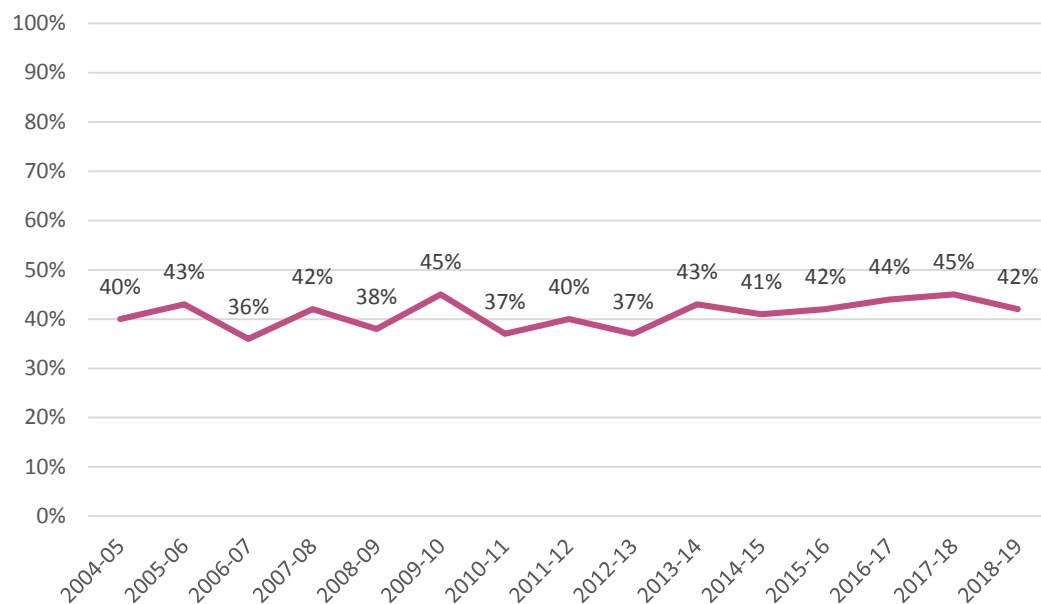
1.1 Escoles, aules i alumnat

Durant el curs 2018-19 van participar al programa 'CANVIS' 76 centres escolars d'ESO (34% dels centres d'ESO de la ciutat de Barcelona), un centre d'Educació Especial i una Unitat d'Escolarització Compartida. La intervenció va arribar a 210 aules, 5.600 alumnes (42% de l'alumnat de 2n curs d'ESO).

1.2 Evolució de la cobertura

A la Figura 14 s'observa una evolució al voltant del 40%, de l'alumnat de 2n d'ESO que participa al 'CANVIS' al llarg dels últims anys, sent la cobertura global més alta de tots els programes.

Figura 14. Evolució del percentatge d'alumnat de segon d'ESO que participa al programa 'CANVIS'

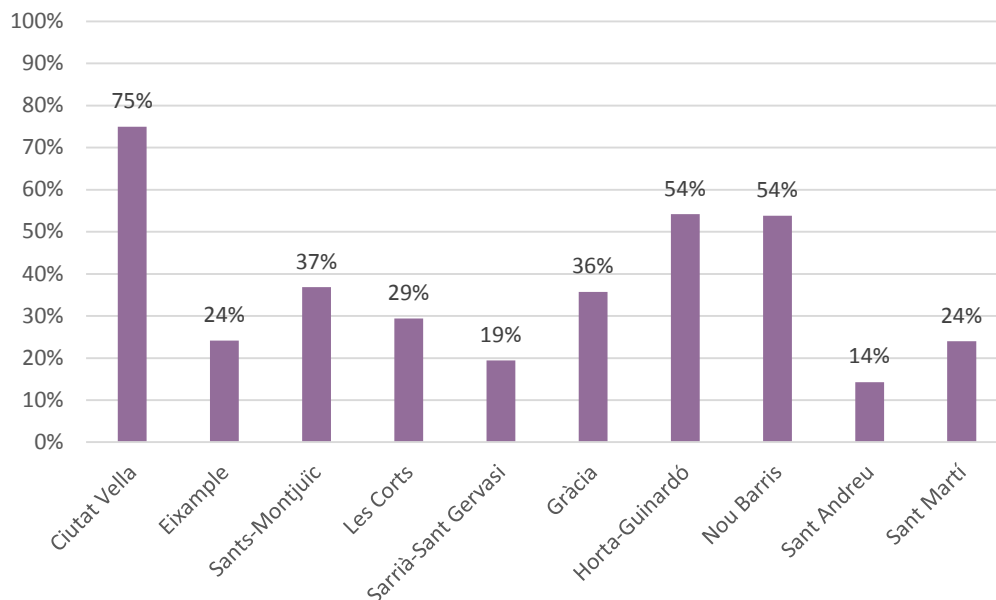

Font: Registre d'inscripcions a programes

1.3 Distribució territorial

La distribució territorial de la cobertura de les escoles, com es mostra a la Figura 15, va ser desigual amb un rang que oscil·lava entre el 14% a Sant Andreu i un 19% a Sarrià- Sant Gervasi fins a un 75% a Ciutat Vella. Per barris, 26 centres escolars d'ESO dels barris prioritzats pel Programa Barcelona Salut als Barris es van inscriure al programa 'CANVIS', el que suposa una cobertura del 50%, front al 29% del barris no prioritzats, on un total de 50 centres d'ESO a més d'un centre d'Educació Especial i una Unitat d'Escolarització Compartida es van inscriure.

Figura 15. Distribució del percentatge de centres inscrits al programa 'CANVIS' segons districtes. Curs 2018-19.

Font: Registre d'inscripcions a programes, Curs 2018-19.

2. Valoració del programa

La taxa de resposta del professorat a l'enquesta de valoració va ser del 45% (n=94). Aquest professorat va treballar amb 2.470 alumnes en 49 centres escolars.

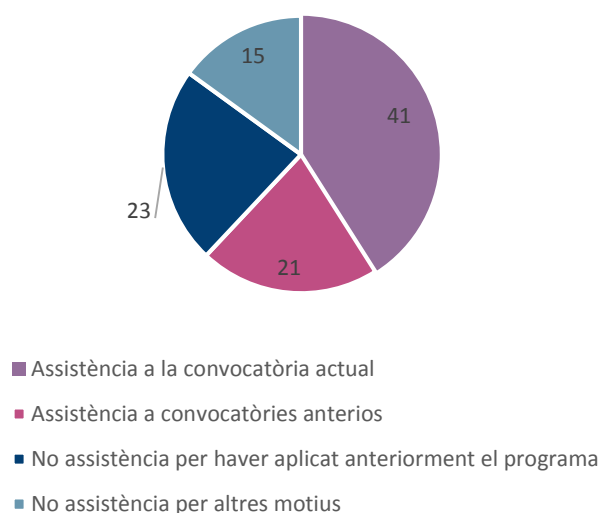
2.1 Formació

La formació prèvia es va impartir al mes de novembre de 2018, consistint en un taller de formació del qual se'n van fer tres edicions i van assistir 40 docents. En una escala del 0 al 10 la puntuació mitjana de satisfacció global amb els tallers va ser de 9,4.

Com es pot veure a la Figura 16, un 41% del professorat afirmava haver assistit a la formació realitzada prèviament a l'inici del programa en aquest curs i un 21% ho havia fet a cursos anteriors. La

satisfacció amb la formació rebuda un cop aplicat el programa va ser de 8.

Figura 16. Percentatge d'assistència del professorat a la formació sobre el programa 'CANVIS'. Curs 2018-19

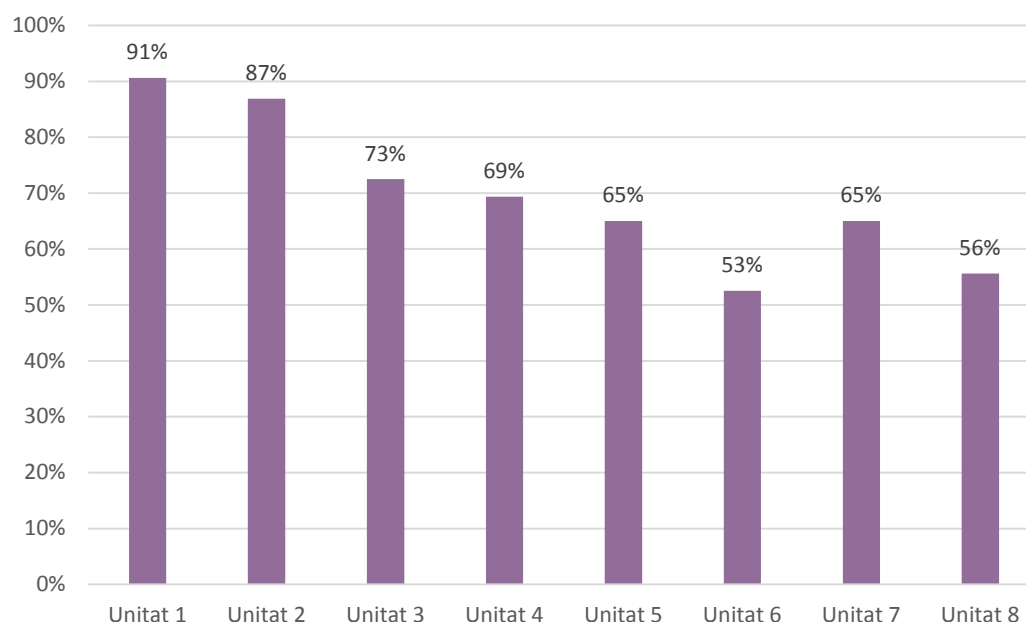

Font: Registre d'inscripcions a programes, curs 2018-19.

2.2 Implementació

La Figura 17 representa el percentatge d'aules on es van aplicar les diferents unitats. El programa Canvis està dividit en quatre blocs, amb dos unitats cadascú, la primera de cada bloc es la mínima a desenvolupar i la segona es recomana fer-la. La proporció de grups que fan les unitats disminueix lleugerament a mesura que avança el programa. Així, les cobertures de les unitats recomanades per cada bloc estan per sobre del 80%, baixant lleugerament les cobertures de les segones unitats dels blocs.

Figura 17. Percentatge d'aules on es van aplicar les diferents unitats. Programa 'CANVIS'. Curs 2018-19.

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19

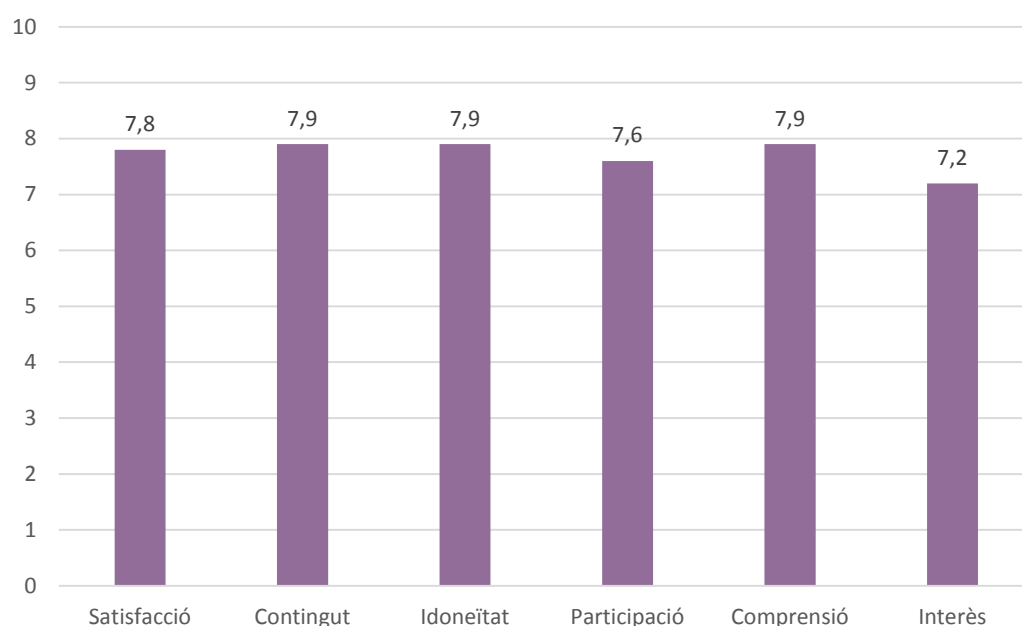
Tot i que es recomana de forma general aplicar el programa a 2n curs d'ESO, un 20% dels aules el va aplicar a 1r d'ESO, i tres aules el van aplicar a 3r d'ESO. El 86% del professorat participant va desenvolupar el programa durant l'espai de Tutoria. La mitjana de temps de dedicació del professorat al programa va ser de 7,4 hores, sent de 4 a 8 hores la dedicació recomanada.

2.3 Satisfacció

Globalment, tant la percepció del professorat respecte a l'acceptació de les activitats per part de l'alumnat, com les valoracions vers els continguts del programa, van rebre bones puntuacions (Figura 18). En una escala de 0 (rebuig total) a 10 (totalment satisfactori), l'interès va rebre la puntuació més baixa amb una mitjana de 7,2 mentre la idoneïtat del programa (amb relació a l'edat de l'alumnat), la

comprensió i el grau de contingut educatiu van obtenir la millor valoració amb un 7,9 de puntuació mitjana. La satisfacció global pel programa va rebre una puntuació mitjana 7,8. El 93% del professorat tornaria a implementar el programa.

Figura 18. Valoració del professorat del programa 'CANVIS'. Curs 2018-19.

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19

2.4 Aspectes millor i pitjor valorats

A la Taula 5 i la Taula 6 es mostren els aspectes que més i que menys van agradar al professorat. S'han classificat en diferents categories tots els comentaris del professorat (primera columna), s'ha comptabilitzat el nombre total de comentaris corresponents a cada categoria (segona columna) i s'ha fet la transcripció literal d'alguns dels comentaris més significatius i que representen l'opinió més freqüentment manifestada pel professorat (tercera columna).

Aquest curs era el primer en el que es feia difusió de l'actualització d'aquest programa. Pel que respecta als aspectes que més han

agradat s'han dividit en quatre categories, que són les següents: nous materials proporcionats, ja que els nous materials han tingut molt bona acollida, els audiovisuals proposat, així com recursos com els nous recursos preparats per treballar diversos temes; l'organització i adequació dels continguts amb clares orientacions per treballar a classe, on també destaca la possibilitat d'apartar-los segons les característiques d'alumnat; la participació i reflexió de l'alumnat que el programa facilita sobre temes que amb freqüència no es treballen a les aules; i per últim algunes unitats concretes i activitats específiques, entre les que destaquen les activitats sobre estereotips o les unitats sobre les pantalles i les xarxes socials.

D'altra banda, els aspectes que menys han agradat s'han ordenat en quatre categories: la manca de temps per dur a terme el programa; la metodologia emprada ja que algunes activitats continuen proposant una reflexió inicial individual escrita; algunes activitats proposades, especialment les graelles d'hàbits i els temes del canvis en l'adolescència que de vedades ja s'han treballat prèviament en altres assignatures; i per últim els continguts d'alguns dels recursos proposats considerats com massa explícits.

Taula 5. Aspectes que més han agradat. Valoració del professorat. Programa 'CANVIS'. Curs 2018-19.

Categoria	Nombre total de comentaris	Exemples representatius (frases textuais)
Nous materials proporcionats	35	'Continguts propers i interessants per l'alumnat. Fantàstic el programa 'Oh my Goig' com a material de suport'. 'Molt actual i atractiu pels alumnes, dintre dels recursos, els vídeos i els kahoots han anat molt bé per introduir els temes i han generat molta participació'. 'El fet de disposar del material preparat per ser utilitzat immediatament'.
Organització i adequació dels continguts	24	'Material divers per poder aprofundir i adaptar segons el tipus d'alumnat'. 'Les orientacions i les idees clau que ajuden a tenir clars l'objectiu a on hem d'arribar amb el grup'. 'Un tema molt adient per aquesta edat i la bona acceptació'. 'Que el està molt adaptat als alumnes per tal que els hi sigui motivant'.
Participació i reflexió de l'alumnat	16	'El debat que es generava entre ells en acabar la part de reflexió. El compartir entre ells experiències'. 'Que els alumnes han tractat temes que normalment no parlen en grup i han sortit coses interessants que no s'havien plantejat mai'.
Unitats i activitats específiques	15	'La fitxa del bebè pet treballar estereotips'. 'La influència de les pantalles i les xarxes socials'.

Font: Enquesta d'avaluació del programa, Curs 2018-19

Taula 6. Aspectes que menys han agradat. Valoració del professorat. Programa 'CANVIS'. Curs 2018-19.

Categoria	Nombre total de comentaris	Exemples representatius (frases textuais)
Manca de temps	6	'La manca de temps per poder realitzar totes les activitats dins l'àmbit de tutoria'. 'Massa extens pel poc temps que tenim al llarg del curs'.
Metodologia	4	'No els hi agrada haver d'escriure. Reflexionar en veu alta sí que els motiva més.'. 'Sembla rígid i molt pautat, és positiu i negatiu alhora'.
Activitats i temes proposades	4	'El tema dels canvis en l'adolescència no va tenir gaire èxit. Els alumnes manifestaven que a primària ja havien parlat molt en classes de Naturals'. 'Registre dels hàbits'.
Continguts	4	'Alguns enllaços a continguts potser massa explícits'.

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19

'Sobre canyes i petes'

Breu descripció

Es tracta d'un programa de prevenció del consum d'alcohol i cànnabis adreçat a joves de 3r curs d'ESO.

L'objectiu general d'aquest programa és:

- Orientar mitjançant una reflexió sobre la problemàtica pròpia de l'edat de l'alumnat, la conducta en relació a diverses situacions conflictives, algunes de les quals tenen relació amb el consum de drogues.

Consta de cinc sessions cadascuna de 1-2 hores, aproximadament, per tant es pot desenvolupar en 5-10 hores.

Resultats

1.Cobertura

1.1 Escoles, aules i alumnat

Durant el curs 2018-19 van participar 117 aules de 44 centres escolars d'ESO (20% dels centres d'ESO de Barcelona), un centre d'Educació Especial i una Unitat d'Escolarització Compartida. La intervenció va arribar a 2.940 escolars (22 % de l'alumnat de 3r curs d'ESO de Barcelona).

1.2 Evolució de la cobertura

Com es pot observar a la Figura 19 les xifres de cobertura d'aquest programa són molt fluctuants si bé, als últims cursos la cobertura de l'alumnat ha disminuït fins arribar al 22% al curs 2018-19.

Figura 19. Evolució del percentatge de l'alumnat de tercer d'ESO que participen al programa 'Sobre canyes i petes'

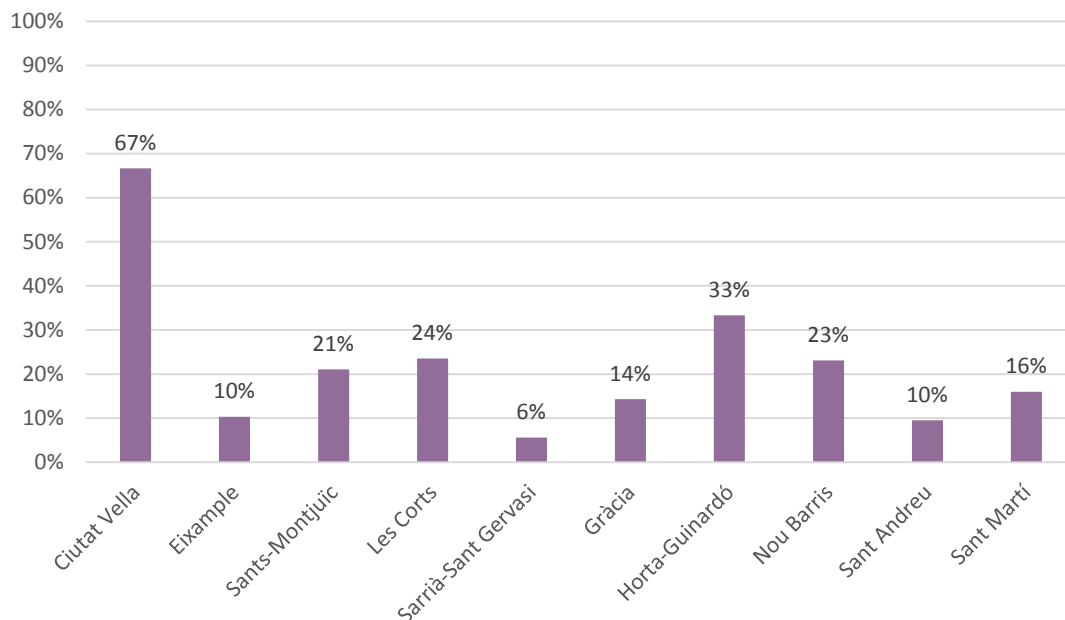

Font: Registre d'inscripcions a programes.

1.3 Distribució territorial

La participació en el programa va ser depenent del districte a la ciutat, com en altres programes, Ciutat Vella va tenir la major cobertura (67%) i Sarrià-Sant Gervasi la més baixa (6%) (Figura 20).

Figura 20. Distribució del percentatge de centres inscrits al programa 'Sobre canyes i petes' segons districtes. Curs 2018-19.

Font: Registre d'inscripcions a programes, Curs 2018-19

Per barris, 16 centres escolars dels barris prioritzats per Programa Barcelona Salut als Barris es van inscriure al programa 'Sobre canyes i petes', el que suposa una cobertura del 31%, front al 16% del barris no prioritzats, on un total de 28 centres d'ESO un centre d'Educació Especial i una Unitat d'Escolarització Compartida es van inscriure.

2. Valoració del programa

La taxa de resposta del professorat a l'enquesta de valoració va ser de 49% (n=57). El professorat ha treballat amb 1.483 alumnes, en 32 centres escolars.

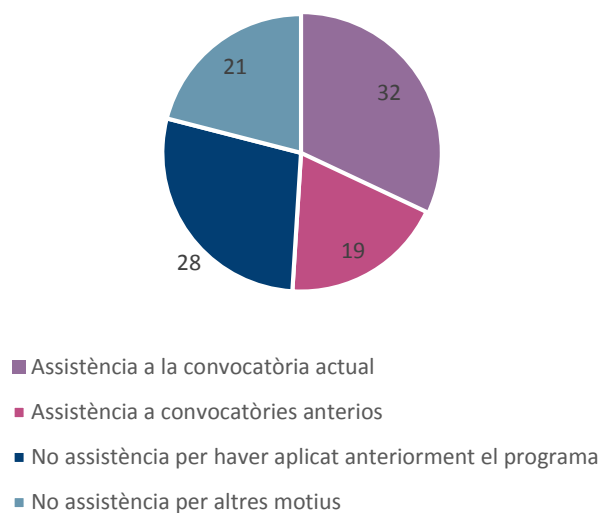
2.1 Formació

La formació prèvia es va impartir durant el mes de novembre de 2018, consistint en un taller de formació del qual se'n van fer dues

edicions i van participar 21 docents. En una escala del 0 al 10 la puntuació mitjana de satisfacció global del taller va ser de 8,3.

Com veiem a la Figura 21, segons l'enquesta de valoració, el 32% del professorat va assistir a la formació realitzada prèviament a l'inici del programa aquest curs i un 19% més ho havia fet en anteriors edicions. La satisfacció amb la formació rebuda un cop aplicat el programa va ser de 7'8.

Figura 21. Percentatge d'assistència del professorat a la formació sobre el programa 'Sobre canyes i petes'. Curs 2018-19

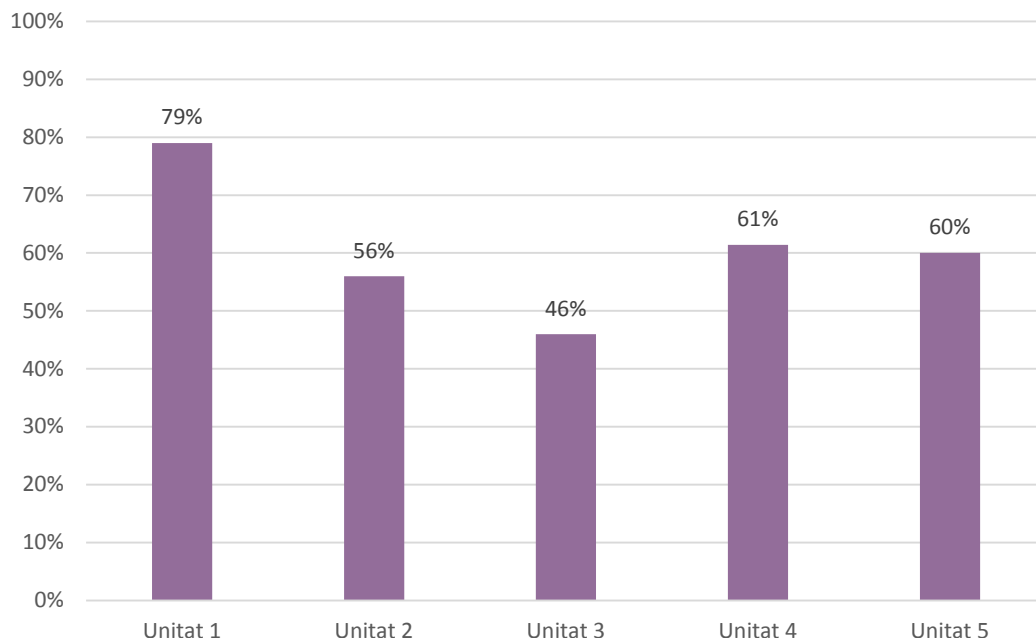

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19.

2.2 Implementació

A la Figura 22 es representa el percentatge d'aules on es va aplicar les diferents unitats. S'observa com el compliment de les unitats és situa al voltant del 60%, si bé la implementació és major per la primera sessió (79%) on es treballen conceptes bàsics sobre les drogues, i més baixa per la tercera (46%) on es fan les activitats de role-playing.

Figura 22. Percentatge d'aules on es van aplicar les diferents unitats. Programa 'Sobre canyes i petes'. Curs 2018-19

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19.

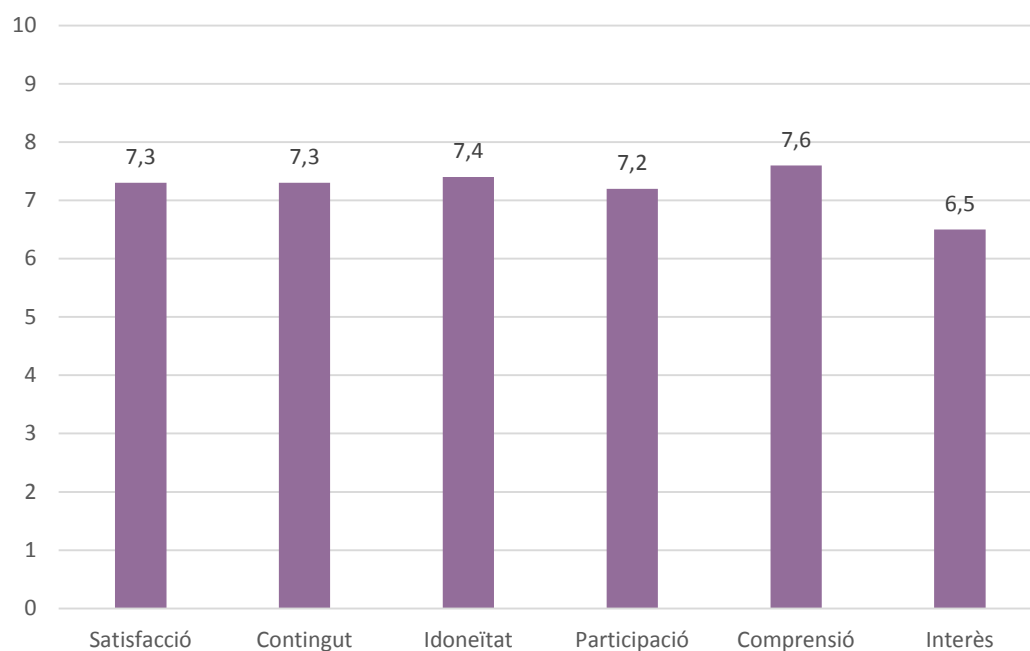
Tot i que es recomana de forma general aplicar el programa a 3r d'ESO, sis aules eren de 2n d'ESO i 7 aules (2%) a 4t de Batxillerat. El 88% del professorat va desenvolupar el programa durant l'espai de Tutoria. La mitjana de temps de dedicació del professorat al programa va ser de 5 hores, sent 5 hores el mínim recomanat.

2.3 Satisfacció

Las valoracions del professorat respecte al programa, en una escala de 0 (rebuig total) a 10 (totalment satisfactori), van estar al voltant del 7 (Figura 23). L'interès va rebre la puntuació menor amb una mitjana de 6,5 i per contra la comprensió dels continguts per part de l'alumnat va obtenir la major puntuació mitjana amb un 7,6. El grau de satisfacció global pel programa va rebre una puntuació mitjana de

7.3. Cal destacar que el 86% del professorat va declarar que tornaria a aplicar el programa.

Figura 23. Valoració del professorat del programa 'Sobre canyes i petes'. Curs 2018-19.

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19.

2.4 Aspectes millor i pitjor valorats

A la Taula 7 i a la Taula 8 es mostren els aspectes que més i que menys van agradar al personal educatiu que ha impartit el programa, recollits a l'enquesta d'avaluació mitjançant pregunta oberta. S'han classificat en diferents categories tots els comentaris del professorat (primera columna), s'han comptabilitzat el nombre total de comentaris corresponents a cada categoria (segona columna) i s'ha fet la transcripció literal d'alguns dels comentaris més significatius i que representen l'opinió més freqüentment manifestada pel professorat (tercera columna).

Referent als aspectes que més han agradat s'han dividit en les següents categories; adequació dels continguts, unitats i activitats, el material proporcionat, i per últim el debat i la participació de l'alumnat. Cal destacar que el més valorat ha estat l'adequació del programa als interessos i necessitats de l'alumnat. Les unitats s'han classificat dins d'una mateixa categoria però les respostes han sigut molt heterogènies i totes les unitats han sigut esmentades per igual. També es valora positivament els materials treballats i l'interès que desperta a l'alumnat.

D'altra banda, als aspectes que menys han agradat també s'han dividit en dos categories que són: problemes amb el material o falta d'actualització d'aquest i unitats i activitats. El aspecte pitjor valorat és la necessitat d'actualització dels recursos i materials audiovisuals.

Taula 7. Aspectes que més han agradat. Valoració del professorat. Programa 'Sobre canyes i petes'. Curs 2018-19

Categoria	Nombre total de comentaris	Exemples representatius (frases textuais)
Adequació i idoneïtat dels continguts	10	'La idoneïtat per l'edat'. 'Poder parlar del consum amb els nens'.
Materials	10	'Dossier amb materials didàctics'. 'El vídeo de Quina canya i les discussions'. 'El quadern informatiu per a les famílies'.
Debat i participació de l'alumnat	6	'Poder parlar amb els alumnes i escoltar les seves opinions'. 'Implicació i participació dels alumnes'.
Unitats i activitats	6	'Aprendre a ser assertius i dir que no'. 'Descripció dels diferents tipus de drogues'. 'Les activitats de role-play'.

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19

Taula 8. Aspectes que menys han agradat. Valoració del professorat. Programa 'Sobre canyes i petes'. Curs 2018-19

Categoria	Nombre total de comentaris	Exemples representatius (frases textuais)
Problemes amb el material/Falta d'actualització	30	'Els vídeos poc actualitzats'. 'Els vídeos els trobaven poc propers i reals'. 'El material està obsolet i no motiva l'alumnat d'ara'. 'El dossier s'hauria de fer més atractiu'.
Unitats i activitats	3	'Activitats de role-play'.

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19

'Parlem-ne; no et tallis'

Breu descripció

'Parlem-ne; no et tallis!' és un programa centrat en la prevenció de l'embaràs adolescent i de les ITS. S'adreça a estudiants de secundària i es recomana aplicar-ho a partir de 3r curs d'ESO fins a 2n curs de Batxillerat o a Cicles Formatius.

Els objectius d'aquest programa són:

- Reduir les dubtes sobre salut afectiva i sexual.
- Reduir el risc d'un embaràs adolescent.
- Reduir el risc d'infectar-se per una Infecció de Transmissió Sexual.

El professorat pot triar entre dos itineraris d'acord amb les característiques del grup amb qui ha de treballar, del centre i de les seves preferències. L'itinerari 1, amb sis activitats conduïdes pel professorat, permet treballar de forma més lenta i esglaonada; mentre que l'itinerari 2, amb quatre activitats, és més directe, incorpora activitats dinamitzades per una parella d'alumnes. Al finalitzar el programa es proposa realitzar una activitat d'entorn on es visita un Centre d'Assistència a la Salut Sexual i Reproductiva (ASSIR) de referència o el Centre Jove d'Anticoncepció i Sexualitat (CJAS) per donar a conèixer un recurs proper als i les joves i acabar de resoldre dubtes de l'alumnat.

Resultats

1.Cobertura

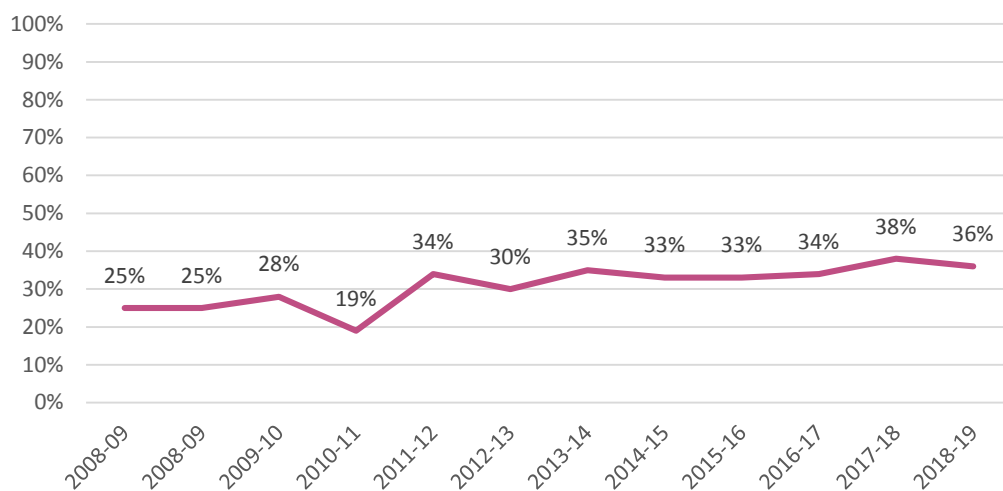
1.1 Escoles, aules i alumnat

Al llarg del curs 2018-19 van participar 197 aules pertanyents a 72 centres escolars d'ESO (32% dels centres d'ESO de Barcelona), a més de 2 centres d'Educació Especial, 3 centres de Programes de Formació e Inserció i una Unitat d'Escolarització Compartida. S'ha arribant a 4.831 escolars (36% del alumnat de 4t d'ESO de Barcelona). La major part de les inscripcions van ser a l'itinerari 2 (n=106; 54%) a 42 centres escolars i 2.535 joves, mentre que a l'itinerari 1 es van inscriure 91 aules (46%) a 42 centres escolars i 2.296 joves.

1.2 Evolució de la cobertura

A la Figura 24 s'observa l'evolució de la cobertura al llarg dels últims anys, on es pot observar un lleuger augment de la cobertura als últims cursos.

Figura 24. Evolució del percentatge d'alumnat que participen al programa 'Parlem-ne; no et tallis!'

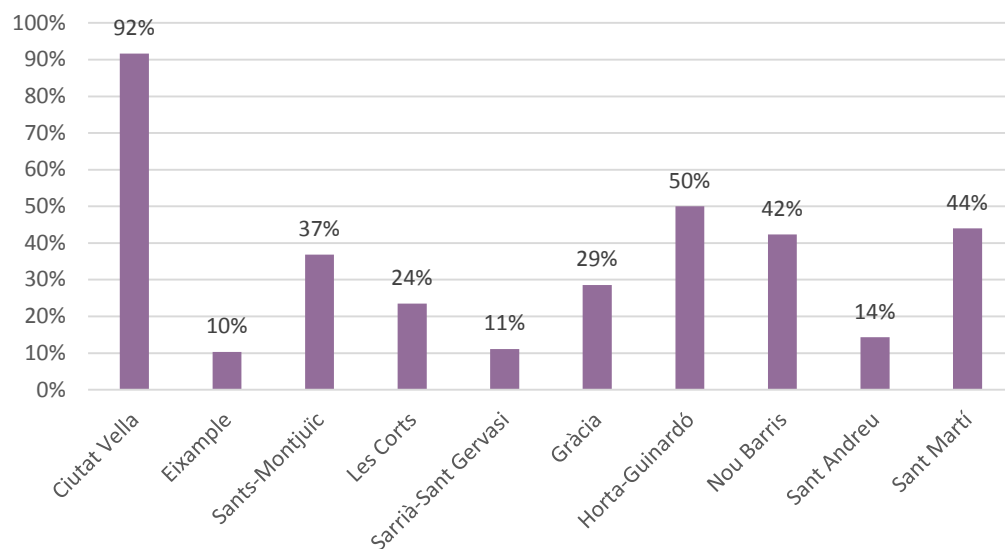

Font: Registre d'inscripcions a programes

1.3 Distribució territorial

La distribució territorial de la cobertura de les centres escolar, com es mostra a la Figura 25, va ser desigual amb un rang que oscil·lava entre el 10% a l'Eixample i el 11% a Sarrià-Sant Gervasi, fins al 92% de Ciutat Vella. La cobertura dels barris prioritzats (58% amb 30 escoles d'ESO més un centre de Programes de Formació e Inserció) suposa la més alta de tots els programes i duplica a la dels barris no prioritzats (24% amb 42 escoles, amés de dos centres d'Educació Especial, dos centres de Programes de Formació e Inserció i una Unitat d'Escolarització Compartida).

Figura 25. Distribució del percentatge de centres inscrits al programa 'Parlem-ne; no et tallis' segons districtes. Curs 2018-19.

Font: Registre d'inscripcions a programes, Curs 2018-19

2. Valoració programa Professorat

La taxa de resposta del professorat a l'enquesta de valoració va ser de 52% (n=102). El professorat ha treballat amb 2.489 alumnes, en 51 centres escolars.

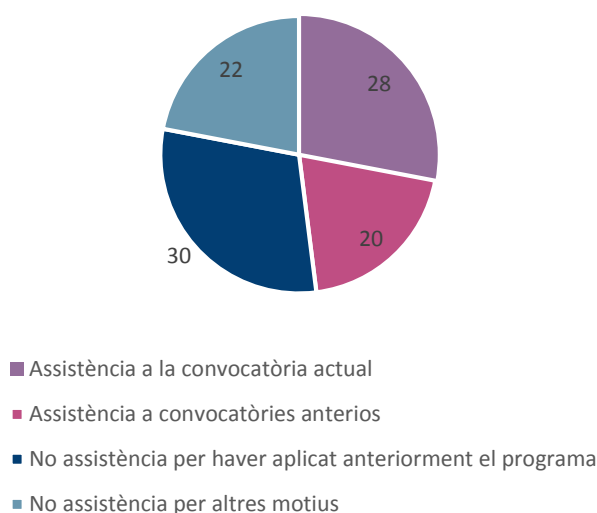
D'aquestes valoracions el 41% corresponen a l'itinerari 1 i el 59% al 2.

2.1 Formació

La formació prèvia es va impartir el mes de novembre de 2018, consistint en un taller de formació del qual es van fer dos edicions i van participar 26 docents. En una escala del 0 al 10 la puntuació mitjana de satisfacció global amb els tallers va ser de 8,8.

Com podem observar a la Figura 26, un 28% del professorat afirmava haver assistit a la formació realitzada prèviament a l'inici del programa. La satisfacció amb la formació rebuda de qui va fer la formació, un cop aplicat el programa, va ser de 7,8.

Figura 26. Percentatge d'assistència del professorat a la formació sobre el programa 'Parlem-ne; no et tallis!'. Curs 2018-19.

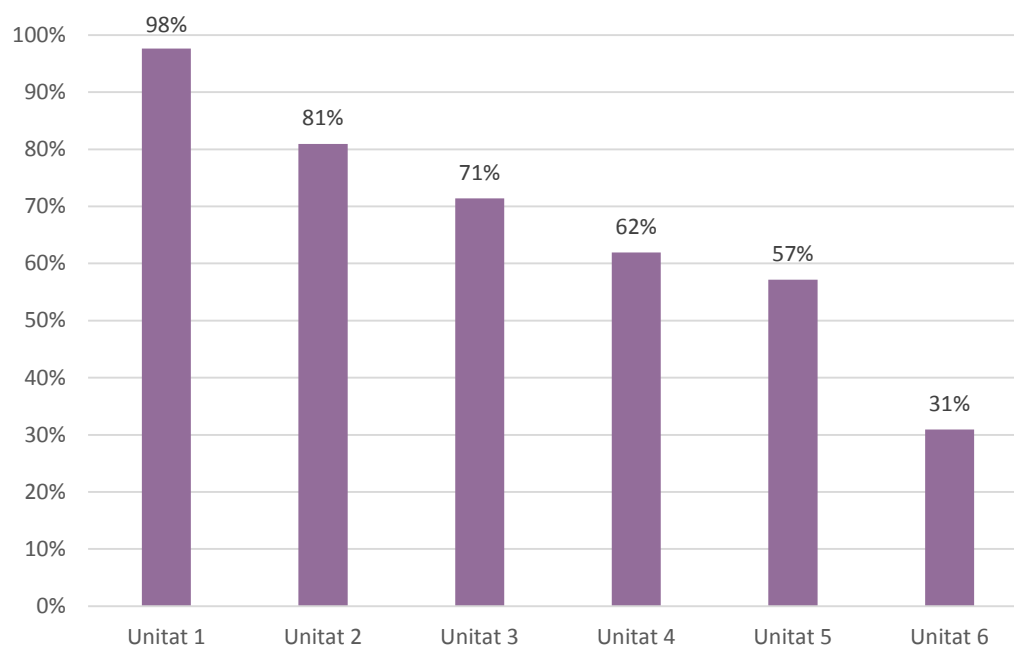
Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19.

A l'itinerari 2 una parella d'alumnes, noia i noi que normalment són líders socials del grup, dinamitza dues unitats. Des de l'ASPB es forma aquesta parella. Al curs 2018-19 es va formar a 109 joves en 8 tallers distribuïts al llarg del mes de gener de 2019. En una escala del 0 al 10 la puntuació mitjana de satisfacció global amb els tallers va ser de 8,4.

2.2 Implementació

Un 53% del professorat que va respondre l'enquesta de valoració va implementar l'itinerari 1. Aquesta versió té 6 unitats més l'activitat d'entorn. Segons les dades, tendeix a disminuir la implementació de les unitats a l'aula a mesura que avança el programa, des del 98% de la primera unitat fins al 31% de la última sessió (Figura 27). La mitjana de temps de dedicació del professorat a l'itinerari 1 va ser de 5 hores.

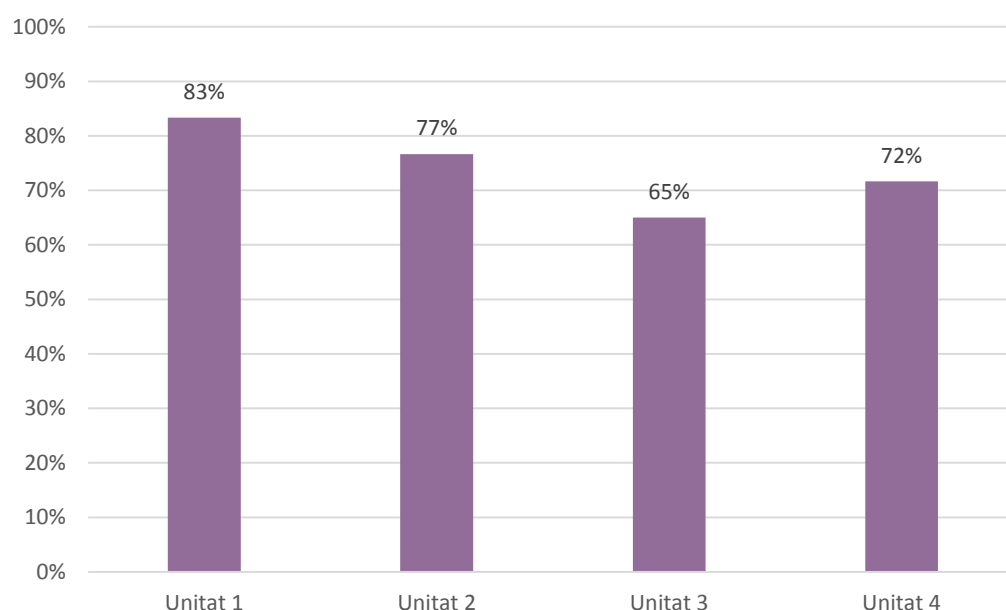
Figura 27. Percentatge d'aules on es van aplicar les diferents unitats de l'itinerari 1 del 'Parlem-ne, no et tallis!'. Curs 2018-19.

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19.

Respecte a l'itinerari 2, el va implementar un 47% del professorat que va respondre l'enquesta de valoració. L'itinerari 2 consta de 4 unitats, sent les dues últimes dinamitzades per una parella d'alumnes. En aquest cas, l'aplicació de les unitats a l'aula és més similar entre totes les unitats, sent la major la primera amb un 83% i la menor la tercera amb un 65% que parla d'actituds sobre la sexualitat (Figura 28). La mitjana de temps de dedicació del professorat al a l'itinerari 2 va ser de 3,4 hores.

Figura 28. Percentatge d'aules on es van aplicar les diferents unitats de l'itinerari 2 del 'Parlem-ne, no et tallis!'. Curs 2018-19.

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19.

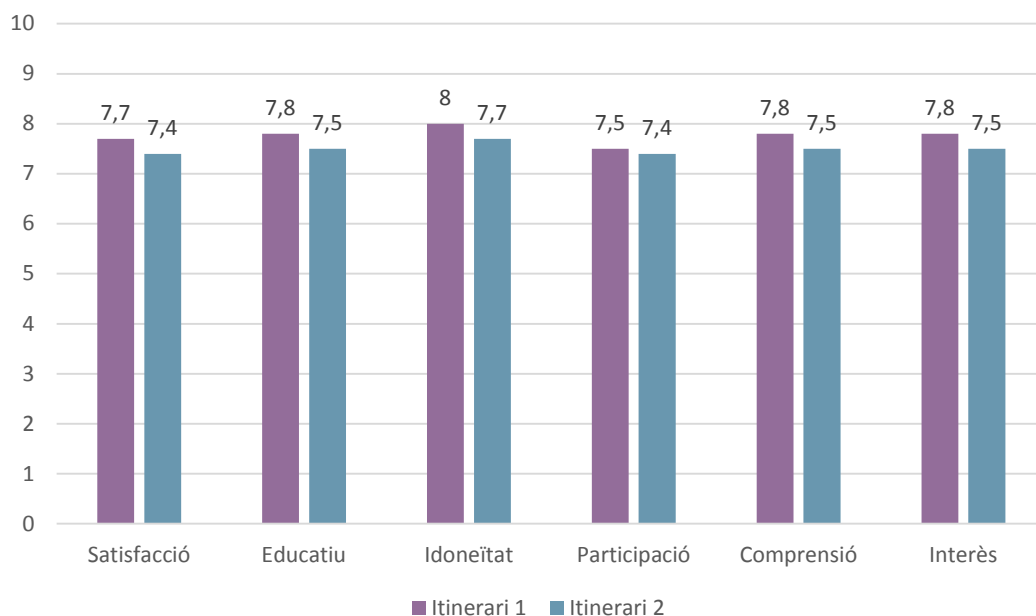
Es recomana aplicar el programa a partir de 3r curs d'ESO. Referent a l'itinerari 1, es va aplicar en un 35% a 3r curs d'ESO i el 58% a 4t d'ESO, i a 8 aules de batxillerat o altres cursos amb alumnat més gran. Molt similar, l'itinerari 2 es va aplicar en un 21% al 3r curs i el 65% al 4t curs, a més es va aplicar a 11 aules de batxillerat o altres cursos amb

alumnat més gran. El 58% del professorat participant va desenvolupar el programa a l'espai de Tutoria en el cas de l'itinerari 1, el 60% en el cas de l'itinerari 2.

2.3 Satisfacció

Les valoracions del professorat, en una escala de 0 (rebuig total) a 10 (totalment satisfactori), van ser totes per sobre del 7 (Figura 29). La idoneïtat va obtenir les majors puntuacions tant a l'itinerari 1 (8 de puntuació mitjana), com a l'itinerari 2 (7,7 de puntuació mitjana). La participació va obtenir les puntuacions més baixes amb un 7,5 a l'itinerari 1 i un 7,4 a l'itinerari 2. El 93% del professorat va declarar que tornaria a implementar el programa amb l'itinerari 1 i un 92% tornaria a implementar el 2.

Figura 29. Valoració del professorat del programa 'Parlem-ne; no et tallis!'. Curs 2018-19

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19.

2.4 Aspectes millor i pitjor valorats

A la Taula 9 i a la Taula 10 es mostren els aspectes que més i que menys van agradar al professorat que va impartir el programa 'Parlem-ne no et tallis!' recollits a l'enquesta d'avaluació mitjançant una pregunta oberta. Un cop analitzats els comentaris s'han classificat en diferents categories (primera columna), s'han comptabilitzat el nombre total de comentaris (segona columna) i s'ha fet una transcripció literal d'alguns dels comentaris més significatius i que representen millor l'opinió més freqüent manifestada pel professorat (tercera columna).

Pel que fa als aspectes que més han agradat s'han dividit en cinc categories. Les categories son: visita al centre de salut sexual i tallers d'altres entitats de la comunitat que es coordinen amb el programa; la participació de l'alumnat sobretot a l'itinerari 2 com a joves educadores que dinamitzen algunes activitats; els materials proporcionats ; i finalment, l'adequació i contingut dels temes a la diversitat de l'alumnat al que s'adreça el programa.

Per altre banda, els aspectes que menys han agradat s'han dividit en tres categories: els materials, destacant la necessitat d'actualització del materials i l'aportació de més activitats; la manca de temps, bé per finalitzar el programa, bé per aprofundir en els temes; i finalment la dificultat per adequar el programa a l'alumnat.

Taula 9. Aspectes que més han agradat. Valoració del professorat. Programa 'Parlem-ne; no et tallis!'. Curs 2018-19.

categoria	Nombre total comentaris	Exemples representatius (frases textuais)
Visita al centre de salut sexual i tallers	30	'La possibilitat del contacte dels joves amb professionals de la salut, perquè sovint aquests nois tenen moltes idees pre-fixades però poc verificades'. 'La xerrada sida studi'. 'La proposta teatralitzada del grup Cúrcuma'.
Participació de l'alumnat/joves educador (itinerari 2)	16	'El que siguin els alumnes (joves educadors) els qui dinamitzin les activitats'. 'Implicar a l'alumnat en el desenvolupament de les sessions com a formadors'. 'L'actuació dels joves dinamitzadors. Van venir molt contents de la formació rebuda'.
Materials	12	'El material rebut i les situacions plantejades'. 'Les diferents dinàmiques per explicar els continguts'.
Adequació i contingut dels temes	9	'Els casos exposats eren molt adients a la edat i de molta varietat'. 'Que està ben adaptat als grups d'edat'.

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19

Taula 10. Aspectes que menys han agradat. Valoració del professorat. Programa 'Parlem-ne; no et tallis!'. Curs 2018-19.

categoria	Nombre total de comentaris	Exemples representatius (frases textuais)
Materials	16	'Cal tenir més activitats per desenvolupar a l'aula'. 'Els materials no facilitaven molt la participació i les activitats es feien una mica curtes'. 'El material està desfasat'.
Manca de temps/programa massa extens	11	'Manca de temps per tal de desenvolupar el programa en la seva totalitat'. 'La temporització, calen més sessions'.
Adequació	9	'Potser es podria fer un any abans'. 'S'hauria de fer una adaptació de l'activitat per les persones que són de cultures diferents o els hi costa molt parlar del tema'.

Font: Enquesta d'avaluació del programa, curs 2018-19.

Adaptacions programes

‘Creixent en salut’

Com s’ha vist, al districte de Sant Martí les cobertures dels programes són en general de les més baixes de la ciutat. Es va aprofundir en els motius i es va dissenyar i implementar una estratègia de millora.

L'estratègia, que es va denominar 'Creixent en salut', es va dissenyar en col·laboració amb diversos agents del districte. Es va començar a implementar al curs 2013-14 i es va decidir prioritzar l'adaptació del programa de Promoció de Salut afectiva sexual 'Parlem-ne; no et tallis!'.

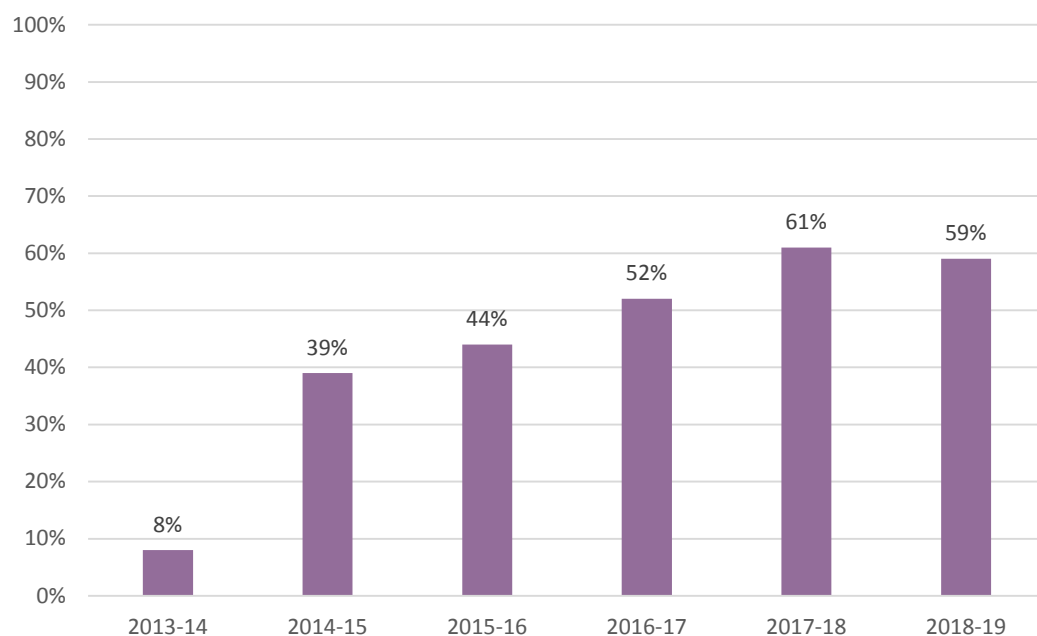
‘Creixem en salut’ incorpora tres accions de millora:

- Apropament de la formació al territori. Així, la formació inicial del professorat i joves educadores de centres educatius del districte de Sant Martí es fa al propi districte.
- Implementació de la 1a sessió a l'aula (informativa) per part d'una entitat especialitzada en sexualitat (la primera vegada que el professorat fa el programa).
- Facilitació de l'accés de l'alumnat a recursos i activitats d'entorn realitzades per serveis d'atenció a la salut sexual i reproductiva del districte (públics, entitats especialitzades).

Actualment, com s’ha mostrat al informe, 'Parlem-ne; no et tallis!', és l'únic programa que es realitza en educació secundària, on el districte de Sant Martí no té les cobertures més baixes. De fet, com es pot observar a Figura 30 es veu un augment a la cobertura del programa

des de l'inici de l'adaptació al curs 2013-14. Així, al Curs 2018-19 el 'Creixent en salut' va arribar a 926 adolescents (59% de l'alumnat de 4t d'ESO al districte, front a un 38% de mitjana de Barcelona) i 12 centres escolars (11 d'ESO i un centre d'educació especial, 44% dels centres d'ESO al districte, front a un 32% de mitjana de Barcelona).

Figura 30. Evolució de la cobertura de l'alumnat al Programa 'Parlem-ne; no et tallis!' al districte de Sant Martí.

Font: Registre d'inscripcions a programes

'OPCION'S'

El Raval és un barri del districte barceloní de Ciutat Vella amb un gran component multicultural. En aquest barri, el professorat que implementava el programa 'Parlem-ne; no et tallis!' i les infermeres del Servei de Comunitària de l'ASPB que fan la formació de la parella d'alumnes que dinamitza el programa, van observar dificultats per parlar sobre sexualitat a les aules. Així, es va aprofundir en les causes

i es va decidir dissenyar i implementar una d'estratègia de millora facilitadora del programa de salut afectiva sexual anomenada 'OPCIONES'.

L'estratègia es va dissenyar entre diferents agents territorials: centres educatius, agents de salut comunitària de l'ASPB i una entitat del barri especialitzada en el tema responsable de implementar-la amb el consentiment i suport del professorat del barri. Consisteix en una acció introductòria de noranta minuts que s'adapta a les característiques del grup-aula, segons un qüestionari emplenat prèviament pel professorat. L'acció es desenvolupa al propi centre educatiu i se centra en aspectes clau sobre sexualitat i diversitat cultural, actuant així com a reforç pedagògic, assessorament i model per al professorat facilitant posteriorment la implementació del programa.

'OPCIONES' es va iniciar al curs 2014-15 obtenint bones valoracions tant de l'alumnat com del professorat. Al Curs 2018-19 es va implementar a 5 centres educatius (71% dels centres del barri) a 10 aules arribant a 187 alumnes (60% de l'alumnat). L'alumnat va valorar molt positivament la durada, els temes tractats, els dubtes resolts i la comoditat amb la qual s'havia desenvolupat. El professorat va valorar positivament conèixer millor al grup i l'adaptació de situacions diverses per poder realitzar amb satisfacció el programa de sexualitat a l'aula.

Altres adaptacions

Més enllà de les adaptacions esmentades, des de l'ASPB es va considerar adient incorporar altres intervencions complementàries al programa 'Parlem-ne; no et tallis' als diversos barris prioritzats per BSaB.

Els centres educatius proporcionen un escenari que, potencialment, permet adoptar accions destinades a reduir les desigualtats en l'àmbit de la salut. L'educació afectiva i sexual s'ha d'adaptar al context i centrar-se en les necessitats de l'alumnat. Ha de respondre de manera adequada a la diversitat: de gènere, cultural i funcional. Les realitats culturals i socials existents no es donen per fet, sinó que són objecte de reflexió crítica i discussió, no hi ha un model únic.

Aquestes adaptacions consisteixen en sessions que complementen el desenvolupament habitual del programa segons les necessitats específiques de cada grup-aula i del seu professorat. S'utilitzen activitats, metodologies d'aprenentatge i missatges adequats als contextos socioeconòmics i culturals de l'alumnat, el seu desenvolupament i la seva experiència sexual, amb l'objectiu de disminuir les desigualtats en salut afectiva sexual.

Al curs 2018-19 es van desenvolupar un total de 38 tallers a l'aula amb un total de 950 alumnes de una durada mitjana d'una hora i mitja. Aquests tallers treballar amb l'alumnat de aspectes en relació a l'afectivitat i la sexualitat que es van considerar adients en cada grup-aula. A més van facilitar al professorat que va desenvolupar 'Parlem-ne; no et tallis!' l'adaptació a les característiques dels joves de cada centre escolar mitjançant el 'mòdeling'.

A més, es van realitzar 18 intervencions de Teatre Fòrum que va arribar a 900 alumnes. En aquestes peces es van mostrar diverses situacions basades en experiències reals de joves al voltant de les relacions sexo-afectives, es va convidar a l'alumnat a reflexionar, buscar i assajar, sobre l'escenari, estratègies i habilitats per fer front a les problemàtiques que aquesta planteja.

Les intervencions van obtenir alt grau de satisfacció tant per part de l'alumnat com el professorat que va destacar aquestes intervencions com un dels aspectes més ben valorats al apartat corresponent a la valoració final dels programes.

Conclusions

Globalment, s'observa una estabilitat en la cobertura als programes al llarg dels anys, si bé han disminuït lleugerament les cobertures del programes de prevenció del consum de substàncies additives. El programa 'CANVIS' continua sent el programa amb major cobertura global, 35% de centres i 45% d'alumnat de 2n d'ESO de Barcelona.

Per territoris la cobertura és desigual, sent els districtes amb cobertures més altes Ciutat Vella, Nou Barris i Horta-Guinardó. Es destaca com els barris prioritzats pel programa Barcelona Salut als Barris van presentar cobertures molt més altes, tant a l'educació primària com a secundària. El programa 'Parlem-ne; no eta tallis!' va tenir la cobertura més alta de tots els programes als barris prioritzats pel programa Barcelona Salut als Barris amb un 58% dels centres d'ESO inscrits. Aquesta alta cobertura pot explicar-se pel fet de que aquests barris són on s'han implementat la major part de les adaptacions d'aquest programa a fi d'adequar-se millor als diversos contextos socioeconòmics i culturals.

Es constata una millora en la implementació dels programes amb un augment dels percentatges de realització de la majoria de les unitats. Globalment, tant la percepció del professorat respecte a l'acceptació de les activitats per part de l'alumnat, com les valoracions vers els continguts del programa, reben bones puntuacions i la gran majoria del professorat tornaria a implementar el programa.

Entre els aspectes millor valorats pel professorat, destaquen els materials proporcionats especialment als programes més recents, l'adequació de les temàtiques i dels continguts, així com la participació i la reflexió que fomenten entre l'alumnat. Entre els aspectes menys valorats apareixen els materials, especialment els audiovisuals als programes que no han sigut actualitzats recentment. També es mencionen la extensió dels programes degut a la manca de temps per dedicar-s'hi.

Recomanacions

Els programes de promoció de salut a l'escola han de contribuir a la millora de la salut de la població. En aquest sentit, és important la reducció de les desigualtats en salut de l'alumnat i es considera bàsic continuar treballant en estratègies per aconseguir una correcta adaptació dels programes als contextos barris més desfavorits que han mostrat bon resultat.

Es recomana treballar en la millora dels programes de prevenció del consum de substàncies addictives. Els aspectes recollits en aquest informe poden contribuir a la identificació de les necessitats del professorat i l'alumnat respecte dels per tal d'actualitzar i adequar-los.

Annex 1

Centres escolars participants:

ACIS UEC, Alfageme, Aloma, Amor de Dios, Anna Ravell, Asunción de Nuestra Señora, Bon Pastor, Castro de la Peña, Centre Educatiu Projecte, Cintra, Claret, Closa, Cor de Maria-Sabastida, El Clot, Escola Àgora, Escola Aiguamarina, Escola Antaviana, Escola Antoni Brusi, Escola Baldiri Reixac, Escola Baró de Viver, Escola Barrufet, Escola Brasil, Escola Cervantes, Escola Ciutat Comtal, Escola Coves d'en Cimany, Escola del Mar, Escola Eduard Marquina, Escola El Carmel, Escola El Turó, Escola Elisenda de Montcada, Escola Els Horts, Escola Ferrer i Guàrdia, Escola La Palmera, Escola La Pau, Escola La Sedeta, Escola L'Arc de Sant Martí, Escola Lavínia, Escola Marinada, Escola Mediterrània, Escola Mestre Morera, Escola Milà i Fontanals, Escola Pau Vila, Escola Pia de Nostra Senyora, Escola Pia Sant Antoni, Escola Pia-Luz Casanova, Escola Poble-sec, Escola Prim, Escola Professional Salesiana, Escola Prosperitat, Escola Provençals, Escola Ramon Berenguer III, Escola Ramón y Cajal, Escola Sant Martí, Escola Seat, FEDAC-Amilcar, FEDAC-Horta, Fundació Adsis, Gavina, Grèvol, Grey, Griselda, Immaculada Concepció, Inst-Esc Art. Oriol Martorell, Institut Anna Gironella de Mundet, Institut Ausiàs March, Institut Barri Besòs, Institut Bernat Metge, Institut Consell de Cent, Institut Ernest Lluch, Institut Escola El Til·ler, Institut Escola Trinitat Nova, Institut Escola Turó de Roquetes, Institut Ferran Tallada, Institut Flos i Calcat, Institut Francisco de Goya, Institut Jaume Balmes, Institut Joan Boscà, Institut Joan d'Àustria, Institut Josep Pla, Institut Josep Serrat i Bonastre,

Institut Juan Manuel Zafra, Institut La Sedeta, Institut L'Alzina, Institut Les Corts, Institut Lluís Vives, Institut Manuel Carrasco i Formiguera, Institut Mare de Déu de la Mercè, Institut Milà i Fontanals, Institut Miquel Tarradell, Institut Narcís Monturiol, Institut Pablo R. Picasso, Institut Pau Claris, Institut Quatre Cantons, Institut Rambla Prim, Institut Salvador Espriu, Institut Sant Andreu, Institut Vall d'Hebron, Institut Verdaguer, Institut XXV Olimpíada, IPSE, Istituto Italiano Statale, Jesús Maria, La Sagrera, La Salle Bonanova, La Salle Comtal, La Salle Gràcia, La Salle Horta, Labouré, L'Esperança, Lexia, L'Horitzó, Lleó XIII, Lyceé Français de Barcelone, Lys, Mare Alfonsa Cavín, Mare de Déu del Coll, Mireia, Molina, Montserrat, Nostra Senyora del Carme, Nou Patufet, Padre Damián Sagrados Corazones, Pare Manyanet, Piaget, Proa, Providencia del Corazón de Jesús, Ramon Llull, Regina Carmeli, Sagrada Família, Sagrada Família-Horta, Salesià de Sant Josep, San Francisco, Sant Felip Neri, Sant Ferran, Sant Gabriel, Sant Ignasi, Sant Joan Baptista, Sant Lluís, Sant Marc de Sarrià, Sant Medir, Sant Ramon Nonat-Sagrat Cor, Santa Teresa de Lisieux, Santísima Trinidad, Sec. d'Institut Bosc de Montjuïc, Sec. d'Institut Josep Comas i Solà, Shalom, Solc, Stucum, Thau, Urgell, Valldaura, Vedruna Àngels, Vedruna Immaculada, Verns, Virolai, Voramar.

C S B Consorci Sanitari
de Barcelona

Promoció de la salut

Connectem
f **t** **y** **i** **n**

www.aspb.cat